

Οκτώβριος
2017

Φθινοπωρινή Έκθεση

ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Δημοσιονομικό Συμβούλιο

Λεωφόρος Στροβόλου 53

Κτήριο Victory

2018 Στρόβολος, Λευκωσία

Ιστοσελίδα: www.fiscalcouncil.gov.cy

Τηλ.: 22606627, Φαξ: 22606656

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα	2
1. Εισαγωγή.....	3
2. Σύνοψη.....	4
3. Χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι	5
3.1 Δημόσιο και ιδιωτικό χρέος	5
3.2 Μη εξυπηρετούμενα δάνεια.....	6
4. Δημοσιονομικοί κίνδυνοι.....	8
4.1 Εκτροχιασμός δημόσιων δαπανών	8
5. Ανταγωνιστικότητα και μεταρρυθμίσεις	11
5.1 CYTA, απώλεια μεριδίων.....	13
5.2 Επίσπευση της μεταρρύθμισης του συνταξιοδοτικού συστήματος.....	15
6. Θεσμικό δημοσιονομικό πλαίσιο	18
6.1 Μακροοικονομικές προβλέψεις	18
6.2 Δημόσιο χρέος.....	20
6.3 Δημοσιονομικοί στόχοι	22
6.4 Μεσοπρόθεσμος δημοσιονομικός στόχος (ΜΔΣ).....	22
7. Συμπεράσματα.....	26
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	27
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: Αξιολόγηση μακροοικονομικών προβλέψεων	27
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: Πρόσφατα οικονομικά στοιχεία και εξελίξεις	37
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: Μεσοπρόθεσμος Δημοσιονομικός Στόχος	45
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4: Αποταμίευση νοικοκυριών	46

Ετοιμασία και Έγκριση της Έκθεσης

Η Έκθεση εγκρίθηκε ομόφωνα από το Δημοσιονομικό Συμβούλιο, την 3^η Νοεμβρίου 2017. Το Δημοσιονομικό Συμβούλιο αναγνωρίζει τη συνεισφορά της Γραμματείας στην ετοιμασία της Έκθεσης.

Το Δημοσιονομικό Συμβούλιο

Δημήτρης Γεωργιάδης
Πρόεδρος

Άλκης Λοιζίδης
Μέλος

Ανδρέας Χαρίτου
Μέλος

Η Γραμματεία: Δαμιανός Δαμιανού και Φρόσω Μανωλούδη

Σημειώσεις

Η Έκθεση ετοιμάστηκε με στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 13/10/2017.

Πηγή φωτογραφιών: Αρχείο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

1. Εισαγωγή

Η δημοσιονομική και η οικονομική σταθερότητα και αξιοπιστία αποτελούν τη βάση όπου μια οικονομία και κατ' επέκταση μια κοινωνία μπορεί να ευημερήσει βελτιώνοντας το βιοτικό επίπεδο των πολιτών της.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια οι θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης δημιουργούν διαδικασίες έτσι ώστε να διασφαλιστεί η οικονομική σταθερότητα μέσω της τήρησης συγκεκριμένων διαδικασιών και δημοσιονομικών κανονισμών οι οποίοι έχουν ενταχθεί στο εθνικό και ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο. Η σύσταση του Δημοσιονομικού Συμβουλίου της Κύπρου, συμπεριλαμβανομένων των όρων εντολής του, είναι αποτέλεσμα της συγκεκριμένης προσπάθειας.

Μέσα από την τεχνική ανάλυση τα ανεξάρτητα δημοσιονομικά συμβούλια επιδιώκουν την ενημέρωση της κοινής γνώμης έτσι ώστε να ενθαρρύνονται πιο ορθολογιστικές πολιτικές και να αποφεύγονται αυτές που μπορεί να επιφέρουν αστάθεια και μη βιώσιμα δημόσια οικονομικά. Παράλληλα, εξετάζεται η συμμόρφωση με τους ισχύοντες δημοσιονομικούς κανόνες.

Ο κύριος στόχος του Συμβουλίου είναι η δημόσια έγκαιρη και αποτελεσματική παρέμβαση με στόχο την αποφυγή δημοσιονομικού εκτροχιασμού, ο οποίος θα συνεπάγεται την λήψη κοινωνικά επώδυνων μέτρων και τα οποία θα μπορούσαν να αποφευχθούν μέσα από μια καλύτερη δημοσιονομική διαχείριση με αντικυκλική και μακροπροληπτική προσέγγιση.

2. Σύνοψη

Η κυπριακή οικονομία συνεχίζει να καταγράφει για το 2017 θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης σε συνέχεια της προηγούμενης διετίας. Η ανάπτυξη αυτή αφορά τους περισσότερους τομείς οικονομικής δραστηριότητας λόγω των διορθωτικών μέτρων που έχουν ληφθεί στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα αλλά και λόγω συγκυριών που αφορούν το εξωτερικό περιβάλλον. Η βελτιωμένη εικόνα αντικατοπτρίζεται τόσο στους μακροοικονομικούς δείκτες όσο και στα δημοσιονομικά αποτελέσματα.

Ωστόσο, το Δημοσιονομικό Συμβούλιο (Συμβούλιο) τονίζει ότι παρά τις θετικές ενδείξεις για την οικονομία που παρουσιάζονται σε βραχυπρόθεσμο επίπεδο, το συνολικό μέγεθος του δημοσίου χρέους βρίσκεται σε επίπεδο πέραν του 100% του ΑΕΠ και η αξιολόγηση του μακροπρόθεσμου χρέους παραμένει σε μη επενδυτική βαθμίδα. Με αποτέλεσμα να περιορίζεται η δυνατότητα πρόσβασης στις διευκολύνσεις ρευστότητας που παρέχουν οι μηχανισμοί της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, ταυτόχρονα καθιστώντας την κυπριακή οικονομία ευάλωτη στους πιο κάτω κινδύνους:

- Χρηματοοικονομικούς κινδύνους,
 - το ψηλό ποσοστό μη-εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ) και
 - τον ψηλό συνολικό δανεισμό (δημόσιο και ιδιωτικό χρέος)
 - τον αυξημένο κίνδυνο μη επαρκούς χρηματοδότησης της οικονομίας
- Δημοσιονομικούς κινδύνους,
 - ο εκτροχιασμός των δημοσίων δαπανών και
 - η ανατροπή του εξωτερικού εμπορικού περιβάλλοντος
 - το ψηλό δημόσιο χρέος
- Έλλειψη ανταγωνιστικότητας και μεταρρυθμιστική κόπωση

3. Χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι

Οι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι αποτυπώνονται με σαφήνεια στις εκθέσεις ανεξάρτητων οργανισμών (π.χ. ΔΝΤ και Ευρωπαϊκή Επιτροπή) και των Οίκων Αξιολόγησης.

Η αξιολόγηση του μακροπρόθεσμου χρέους της Κύπρου παραμένει σε μη-επενδυτική βαθμίδα με συνέπεια τη μη-δυνατότητα πρόσβασης στις διευκολύνσεις ρευστότητας που παρέχουν οι μηχανισμοί της

Πίνακας 1: Αξιολογήσεις της πιστοληπτικής ικανότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας

Οίκος Αξιολόγησης	Μακροπρόθεσμο Χρέος	Βραχυπρόθεσμο Χρέος	Προοπτική	Τελευταία ημερ. αξιολόγησης
DBRS	BB (low)	R-4	Σταθερή	02-06-17
Fitch	BB	B	Θετική	20-10-17
Moody's	Ba3	NP	Θετική	28-07-17
Standard & Poor's	BB+	B	Θετική	15-09-17

Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), γεγονός που αυξάνει τους κινδύνους χρηματοδότησης του συνόλου της οικονομίας.

Κοινή διαπίστωση των οίκων αξιολόγησης και διεθνών οργανισμών είναι ότι για τη βελτίωση της πιστοληπτικής αξιολόγησης της κυπριακής οικονομίας (Πίνακας 1: Αξιολογήσεις της πιστοληπτικής ικανότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας) είναι όπως αντιμετωπιστούν το ψηλό ποσοστό των ΜΕΔ και το συνολικό χρέος (δημόσιο και ιδιωτικό).

3.1 Δημόσιο και ιδιωτικό χρέος

Παρά τη βελτίωση στους πλείστους οικονομικούς δείκτες και την πραγματοποίηση πλεονασμάτων, τόσο το δημόσιο χρέος όσο και το ιδιωτικό παραμένουν σε ψηλά επίπεδα. Η επισήμανση αυτή καταγράφεται και στη διαδικασία Μακροοικονομικών Ανισορροπιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Νοέμβριος 2016)¹ με το συνολικό χρέος να ξεπερνά το 450% του ΑΕΠ. Το εξωτερικό χρέος της Κύπρου σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου² ξεπερνά τα €108 δις, σχεδόν 6 φορές το τρέχον ΑΕΠ. Τονίζεται ότι, στο ποσό αυτό συμπεριλαμβάνεται σημαντικό μέγεθος δανείων που αφορούν οντότητες ειδικού σκοπού (κυρίως πλοιοκτήτριες εταιρείες).

Η Κύπρος συμπεριλαμβάνεται σε μια ομάδα ανεπτυγμένων χωρών με ψηλό χρέος νοικοκυριών, πέραν του 100% του ΑΕΠ. Όπως εξηγεί το ΔΝΤ στην τελευταία «Έκθεση

¹ <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7734038/2-16112016-BP-EN.pdf/83d7d0a3-d726-42a7-b8bc-90330c93b935>

² <https://www.centralbank.cy/en/statistics/external-statistics/data-based-on-bpm6-methodology/external-debt>

για την Παγκόσμια Χρηματοοικονομική σταθερότητα 2017»³, «Αυξήσεις στο χρέος των νοικοκυριών έχουν θετικό βραχυπρόθεσμο αλλά αρνητικό μεσοπρόθεσμο συσχετισμό με τους μακροοικονομικούς δείκτες όπως τον ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ, την κατανάλωση και την εργασία. Επίσης αποτελούν προπομπό αρνητικών κινδύνων στη μεγέθυνση του ΑΕΠ και σε ψηλότερη αυξημένη πιθανότητα πραγματοποίησης μίας τραπεζικής κρίσης».

3.2 Μη εξυπηρετούμενα δάνεια

Το ψηλό ποσοστό ΜΕΔ καθιστούν ευάλωτο το χρηματοπιστωτικό σύστημα και αποτελεί τροχοπέδη στην περεταίρω ανάπτυξη της οικονομίας. Σύμφωνα με τα εξαμηνιαία αποτελέσματα των τεσσάρων μεγαλύτερων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων της Κύπρου, τα ΜΕΔ, βάσει του ορισμού της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών, ήταν €21,1 δις που αντιστοιχεί στο 55% του συνολικού δανειακού χαρτοφυλακίου ή στο 112% του ΑΕΠ της Κύπρου για το 2017.

Σύμφωνα με στοιχεία που κατατέθηκαν στο Ευρωκοινοβούλιο⁴ η Κύπρος στα τέλη του 2016 είχε μαζί με την Ελλάδα τους ψηλότερους με διαφορά δείκτες ΜΕΔ και συγκεκριμένα πέραν του διπλάσιου ποσοστού του αμέσως επόμενου.

Επιπρόσθετα με τα πιο πάνω, σε πρόσφατο δημοσίευμα της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Αρχής (European Banking Association) με την ευκαιρία της επικαιροποίησης του πίνακα κινδύνων του τραπεζικού τομέα της ΕΕ από ένα σύνολο δεικτών για το δεύτερο τρίμηνο του 2017, το ποσοστό των ΜΕΔ στην Κύπρο, παρουσιάζεται πολλαπλάσια ψηλότερο από αυτό που ισχύει στην ΕΕ. Από τα στοιχεία διαφαίνεται ότι η Κύπρος έχει το δεύτερο πιο ψηλό δείκτη ΜΕΔ (42,7%) μετά την Ελλάδα στην οποία φθάνει το 46,5%. Στο δημοσίευμα αναφέρεται χαρακτηριστικά για το τραπεζικό σύστημα στην ΕΕ, ότι «η πρόοδος είναι θετική, αλλά εξακολουθούν να αυξάνονται οι κίνδυνοι για την ποιότητα του ενεργητικού και τη βιώσιμη κερδοφορία».

Στη δήλωση συμπερασμάτων της πρόσφατης αποστολής του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) στην Κύπρο για το 2017 στο πλαίσιο του άρθρου IV, αναφέρεται ότι «το ιδιωτικό χρέος, παραμένει εξαιρετικά ψηλό, ενώ τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια των τραπεζών σε σχέση με το σύνολο των δανείων ή του ΑΕΠ είναι από τα πιο ψηλά στον κόσμο». Επιπρόσθετα, «παρά το γεγονός ότι αρκετά χρόνια εύρωστης ανάπτυξης του ΑΕΠ έχουν βελτιώσει την ικανότητα αποπληρωμής πολλών δανειστών, η πρόοδος στην μείωση των ΜΕΔ, παραμένει αργή».

Σημείωμα συζήτησης που ετοίμασαν τεχνοκράτες του ΔΝΤ με τίτλο “A Strategy for Resolving Europe’s Problem Loans”⁵ που ασχολείται με το πρόβλημα των ΜΕΔ και που αντιμετωπίζει στο σύνολο της η Ευρωζώνη εξηγεί ότι «Η ύπαρξη διαχρονικά ψηλού επιπέδου ΜΕΔ περιορίζει την οικονομική επέκταση και την οικονομική δραστηριότητα. Τα ψηλά ΜΕΔ δεσμεύουν τραπεζικά κεφάλαια τα οποία

³ <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR/Issues/2017/09/27/global-financial-stability-report-october-2017>

⁴ [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/602072/IPOL_BRI\(2017\)602072_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/602072/IPOL_BRI(2017)602072_EN.pdf)

⁵ <http://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2015/sdn1519.pdf>

θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την αύξηση του δανεισμού, περιορίζουν την τραπεζική κερδοφορία και αυξάνουν το κόστος χρηματοδότησης, περιορίζοντας έτσι την χορήγηση τραπεζικών πιστώσεων. Η ταχεία μείωση των ΜΕΔ αποτελεί βασική προϋπόθεση για ώθηση της πιστωτικής επέκτασης, ειδικότερα προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες βασίζονται σε μεγαλύτερο βαθμό στην τραπεζική χρηματοδότηση. Επιπρόσθετα, η απελευθέρωση της τραπεζικής χρηματοδότησης θα ενισχύσει το βαθμό αποτελεσματικότητας της νομισματικής πολιτικής προς την πραγματική οικονομία».

Το Συμβούλιο θεωρεί πως το ψηλό ποσοστό χρέους (συνολικό, ιδιωτικό, δημόσιο και εξωτερικό) σε συνδυασμό με το ψηλό ποσοστό ΜΕΔ καθιστούν την κυπριακή οικονομία ευάλωτη σε σοκ πρωτίστως εξωτερικά από τους κυριότερους οικονομικούς εταίρους (Βρετανία, Ελλάδα, Ρωσία) και περιορίζουν σημαντικά τις προοπτικές μεγιστοποίησης και διατήρησης του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης. Μια αύξηση των επιτοκίων σε παγκόσμιο επίπεδο κάτι που πλέον συζητείται έντονα στην Ευρωζώνη σε συνδυασμό με το υπερβολικά ψηλό εξωτερικό χρέος της Κύπρου, πέραν του 300% του ΑΕΠ (εξαιρουμένων των ειδικών οντοτήτων), θα αυξήσει σημαντικά το κόστος εξυπηρέτησης του και την εκροή κεφαλαίων εκτός της οικονομίας. Η μείωση του χρέους θα πρέπει να παραμένει ως προτεραιότητα και βασικό στοιχείο στον σχεδιασμό της οικονομικής πολιτικής.

4. Δημοσιονομικοί κίνδυνοι

Οι δημοσιονομικοί στόχοι που τέθηκαν για το έτος 2017 με βάση τα στατιστικά στοιχεία φαίνεται να καλύπτονται και να παρατηρείται πλήρης συμμόρφωση με τους δημοσιονομικούς κανόνες τόσο του εθνικού όσο και του ευρωπαϊκού θεσμικού πλαισίου. Για το έτος 2018, και με την προϋπόθεση ότι το μακροοικονομικό περιβάλλον θα παραμείνει σταθερό πιθανόν να υπάρξει απόκλιση από το Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό Στόχο της τάξης του 0,5% του ΑΕΠ.

4.1 Εκτροχιασμός δημόσιων δαπανών

Η έξοδος από το Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής (ΠΟΠ), η καταγραφή ψηλών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης και η έναρξη της προεκλογικής περιόδου έχουν οδηγήσει σε αυξημένες απαιτήσεις από οργανωμένα σύνολα, σε παραχωρήσεις από τη νομοθετική και εκτελεστική εξουσία και σε προεκλογικές δεσμεύσεις που αν συνεχιστούν και υλοποιηθούν πιθανόν να θέσουν σε κίνδυνο τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών.

Το Συμβούλιο υπενθυμίζει ότι στις 28/08/2017 προχώρησε σε δημόσια παρέμβαση εκφράζοντας τη διαφωνία του για την απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου να προχωρήσει σε παραχώρηση αυξημένης αναπλήρωσης της απώλειας που έχουν υποστεί θεσμικοί επενδυτές (συνταξιοδοτικά ταμεία και ταμεία προνοίας). «Απόφαση Υπουργικού Συμβουλίου ημερ. 19/7/2017». Στην ανακοίνωσή⁶ του το Συμβούλιο καταγράφει του λόγους της διαφωνίας.

Πέραν των πιο πάνω η μη δημιουργία ενός ορθολογιστικού μηχανισμού παραχώρησης αυξήσεων στο δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα πιθανόν να οδηγήσει σε βαθμό διαχρονικών αυξήσεων, κάτι που δεν αποκλείεται να αποτελέσει απειλή για τα δημόσια οικονομικά και να επηρεάσει αρνητικά την ανταγωνιστικότητα της κυπριακής οικονομίας.

Το Συμβούλιο στις προηγούμενες του Εκθέσεις έχει καταγράψει συγκρίσεις του ύψους και της δομής των κρατικών δαπανών της Κύπρου, σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη μέλη στην Ευρωζώνη. Η σύγκριση αυτή μπορεί να αποτελέσει βάση για αναγνώριση, αξιολόγηση και αντιμετώπιση προβλημάτων. Οι επισημάνσεις αυτές, ειδικότερα όσον την αποτελεσματικότητα της παιδείας, το μέγεθος του κρατικού μισθολογίου κ.α., παραμένουν και σήμερα.

Το Συμβούλιο τονίζει ότι το όριο της παραχώρησης μισθολογικών αυξήσεων έως και ίσο με το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ, θα πρέπει να αποτελεί ασφαλιστική δικλίδα, στα πλαίσια ενός μεσοπρόθεσμου σχεδιασμού για τη συγκράτηση των κρατικών δαπανών. Δεν πρέπει να αποτελέσει σημείο αναφοράς ή μηχανισμό καθορισμού αυξήσεων, εφόσον πιθανόν να οδηγήσει σε λανθασμένες παραχωρήσεις που θα επηρεάσουν τα δημόσια οικονομικά και την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

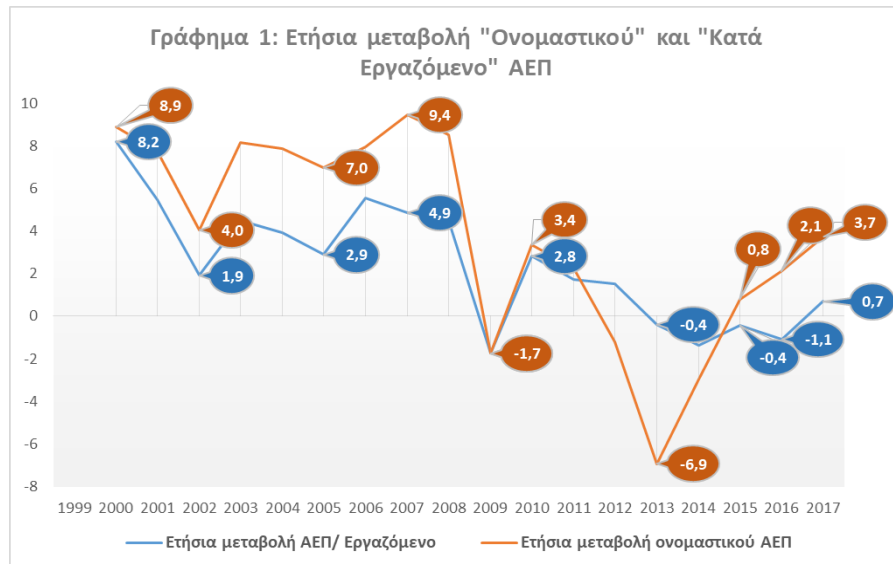
⁶

[http://www.fiscalcouncil.gov.cy/fiscalcouncil/fiscalcouncil.nsf/All/624EA7E2C13F8990C225818A001F1DED/\\$file/press%20release%20gr.pdf](http://www.fiscalcouncil.gov.cy/fiscalcouncil/fiscalcouncil.nsf/All/624EA7E2C13F8990C225818A001F1DED/$file/press%20release%20gr.pdf)

Άλλα στοιχεία που θα μπορούσαν να ληφθούν υπόψη συμπεριλαμβάνουν, το κατά κεφαλή ή κατά εργαζόμενο ΑΕΠ, την ειδικότητα και τις ανάγκες της αγοράς, το βαθμό ευθύνης της κάθε θέσης, την παραγωγικότητα, τι ισχύει στον ιδιωτικό τομέα και στην υπόλοιπη Ευρωζώνη, τις δυνατότητες κάλυψης των δαπανών κ.α.

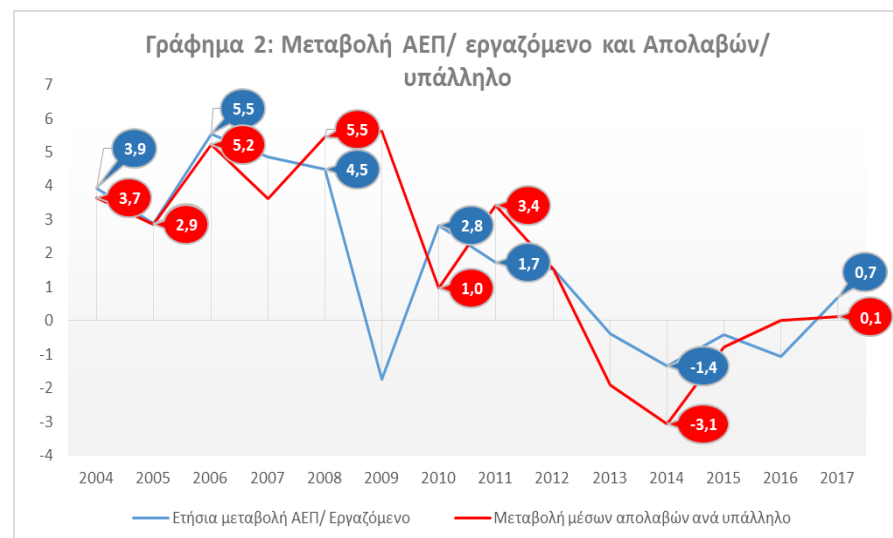
Τα γραφήματα 1 και 2 που ακολουθούν καταδεικνύουν τους κινδύνους από μια απλουστευμένη σύνδεση των αυξήσεων με το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ και πως άλλοι δείκτες θα ήταν πιθανόν πιο κατάλληλοι.

Το Γράφημα 1 παρουσιάζει την απόκλιση της μεταβολής του ΑΕΠ

διαχρονικά, με την αντίστοιχη μεταβολή του κατά κεφαλή ΑΕΠ. Ο λόγος της απόκλισης δείχνει ότι μεγάλο μέρος της αύξησης του ΑΕΠ κατά την περίοδο 2004-2017 οφειλόταν στην αύξηση του πληθυσμού και ειδικότερα του εργατικού δυναμικού.

Το Γράφημα 2 παρουσιάζει τη διαχρονική σύνδεση των μεταβολών των μηνιαίων απολαβών του συνόλου των εργαζομένων με το αντίστοιχο κατά κεφαλή ΑΕΠ, με τα δύο να κινούνται στα ίδια περίπου επίπεδα.

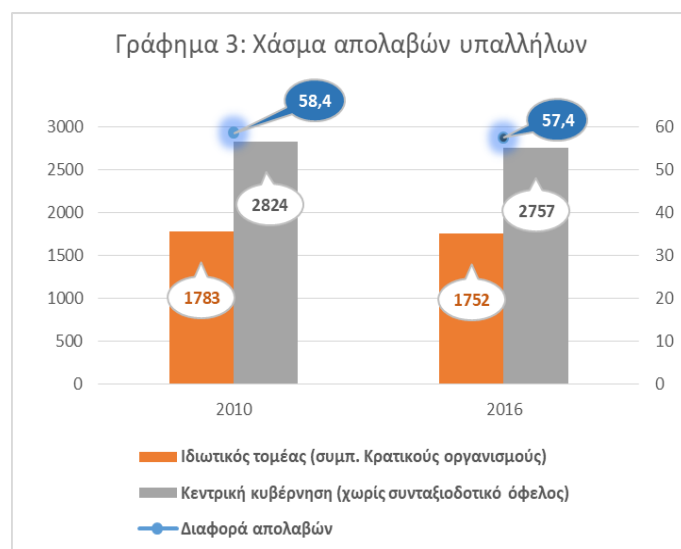

Συγκεκριμένα για ολόκληρη την υπό εξέταση περίοδο, έτη 2004-2017, με βάση στοιχεία από τη Στατιστική Υπηρεσία, το ονομαστικό ΑΕΠ, το κατά εργαζόμενο ΑΕΠ και οι μέσες μηνιαίες απολαβές ανά εργαζόμενο, καταγράφουν τις πιο κάτω μεταβολές:

Με βάση τη, μέχρι σήμερα, εξεταζόμενη μεταρρύθμιση στο σύστημα μισθολογικών αυξήσεων στο δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα και με βάση τα πιο πάνω στατιστικά στοιχεία, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η παραχώρηση αυξήσεων σύμφωνα με τη μεταβολή του ονομαστικού ΑΕΠ, σε περιόδους όπου παρατηρείται αύξηση του πληθυσμού και του εργατικού δυναμικού, πιθανόν να οδηγήσει σε περαιτέρω μεγέθυνση του ήδη ψηλού χάσματος των απολαβών μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα.

Σύμφωνα με τα στοιχεία από τη Στατιστική Υπηρεσία (Γράφημα 3: Χάσμα απολαβών

υπαλλήλων), οι μέσες μηνιαίες απολαβές των εργαζομένων της Κεντρικής Κυβέρνησης, χωρίς να συμπεριλαμβάνεται πλήρως το συνταξιοδοτικό όφελος, σε σχέση με τις αντίστοιχες μηνιαίες απολαβές των εργαζομένων στους υπόλοιπους τομείς (σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται και οι εργαζόμενοι του ευρύτερου δημόσιου τομέα), είναι 57-58% ψηλότερες.

Το Συμβούλιο επαναλαμβάνει τη θέση του ότι η δημιουργία ενός ορθολογιστικού και επιστημονικά καταρτισμένου μηχανισμού καθορισμού των αμοιβών και του τρόπου ανέλιξης των υπαλλήλων στο δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα, θα βελτιώσει τις διαδικασίες για προώθηση της αξιοκρατίας, ενίσχυσης της διαφάνειας, μείωσης της διαφθοράς, θα βοηθήσει στην ανάπτυξη καλών πρακτικών διαχείρισης, θα περιορίσει τις πολιτικές πιέσεις για αλόγιστες παραχωρήσεις ωφελημάτων και θα επιτρέψει στις εκάστοτε κυβερνήσεις την αιτιολόγηση της παραχώρησης αυξήσεων όταν αυτό επιβάλλουν οι συνθήκες.

5. Ανταγωνιστικότητα και μεταρρυθμίσεις

Οι συνεχείς προκλήσεις που αντιμετωπίζει η κυπριακή οικονομία και τα σοβαρά προβλήματα ανταγωνιστικότητας, όπως πρόσβαση στη χρηματοδότηση, η γραφειοκρατία του δημοσίου τομέα, η έλλειψη καινοτομίας, η μη ύπαρξη υποδομών, η καθυστέρηση στις δικαστικές διαδικασίες, η διαφθορά και οι αυστηρές εργατικές νομοθεσίες, αναδεικνύουν τη σημασία προώθησης σημαντικών και αναγκαίων μεταρρυθμίσεων. Κύριος στόχος θα πρέπει να είναι ο εκσυγχρονισμός του συνόλου της οικονομίας και η δημιουργία ενός ανταγωνιστικού περιβάλλοντος για ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Οι ανησυχίες του Συμβουλίου που εκφράστηκαν σε προηγούμενες Εκθέσεις ενισχύονται περαιτέρω, λόγω της μεταρρυθμιστικής κόπωσης που καταγράφεται την τελευταία περίοδο και αποτελούν διαπίστωση από διάφορους φορείς.

Σε ανακοίνωση των ομάδων τεχνοκρατών του ΔΝΤ, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Ευρ. Επιτ.) και της ΕΚΤ, μετά από την πρόσφατη αξιολόγηση της κυπριακής οικονομίας (τρίτη αξιολόγηση μετά την έξοδο από το ΠΟΠ) γίνεται αναφορά για τη σημαντικότητα των μεταρρυθμίσεων ως προς τη συνέχιση της οικονομικής ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, στη δήλωση του ΔΝΤ αναφέρεται ότι «τα οικονομικά επιτεύγματα των τελευταίων χρόνων πρέπει να εδραιωθούν και να παραταθούν μέσω της σημαντικής μείωσης, κατά τρόπο που δεν διαταράσσει, το υπερβολικό ιδιωτικό χρέος και τα μη-εξυπηρετούμενα δάνεια (ΜΕΔ) των τραπεζών, διασφαλίζοντας ότι η οικονομική ανάπτυξη παραμένει σε ευρεία βάση και αποφεύγει την υπερβολική εξάρτηση από τον εξωτερικό δανεισμό, αποφεύγοντας την προκυκλικότητα των δημόσιων δαπανών, επιταχύνοντας τη νομική διαδικασία για την εφαρμογή των εμπορικών αιτημάτων και ενδυναμώνοντας τον ανταγωνισμό και τη διακυβέρνηση»⁷.

Σημαντικές αδυναμίες καταγράφονται και στην Έκθεση Ανταγωνιστικότητας 2017-2018⁸ του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ. Με βάση την εν λόγω Έκθεση, η Κύπρος κατατάσσεται στην 64η θέση, ανάμεσα στις 137 χώρες που αξιολογούνται. Η συγκριτική κατάταξη της Κύπρου έχει βελτιωθεί κατά 19 θέσεις σε σχέση με την προηγούμενη Έκθεση ανταγωνιστικότητας. Ωστόσο, σε σύγκριση με τα 28 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 24 κράτη παρουσιάζουν πιο ψηλή βαθμολογία από ό,τι η Κύπρος.

Με βάση την τελευταία δημοσίευση στοιχείων από την Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat) κατά την ετήσια Διαδικασία Μακροοικονομικών Ανισορροπιών⁹ στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και παρόλες τις κάποιες βραχυπρόθεσμες ενδείξεις, η προβληματική εικόνα συνεχίζει να αποτυπώνεται μέσα από τα τελευταία

⁷ <https://www.imf.org/en/News/Articles/2017/10/06/ms100617-cyprus-staff-concluding-statement-of-the-2017-article-iv-mission>

⁸ <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>

⁹ <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8264552/2-04102017-BP-EN.pdf/2023e61e-5728-47f4-99b7-8c85cfb85eb1>

στοιχεία που αφορούν την κυπριακή οικονομία. Τα στοιχεία παρουσιάζονται στο σχετικό Πίνακα αποτελεσμάτων ΔΜΑ στο Παράρτημα 2.

Συγκεκριμένα, σε τέσσερις από τους πέντε δείκτες που συνθέτουν τις εξωτερικές ανισορροπίες και την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, η Κύπρος έχει αρνητικές επιδόσεις. Τέτοιοι δείκτες είναι το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, η καθαρή διεθνής επενδυτική θέση, η πραγματική σταθμισμένη ισοτιμία και η μεταβολή στα μερίδια εξαγωγών.

Οι σημαντικότερες μεταρρυθμίσεις και αλλαγές που είναι καθοριστικές για την πορεία της οικονομίας και των δημόσιων οικονομικών, αφορούν κυρίως το κρατικό μισθολόγιο, το εκπαιδευτικό και δικαστικό σύστημα, τη μείωση της γραφειοκρατίας στο δημόσιο τομέα, τον τομέα της υγείας με την προώθηση του ΓΕΣΥ, το χρηματοπιστωτικό τομέα, το άνοιγμα κλειστών αγορών και επαγγελμάτων και την όποια λύση του Κυπριακού προβλήματος. Ένεκα του βαθμού αναγκαιότητας, κατά το σχεδιασμό των μεταρρυθμίσεων θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται περιορισμοί και ασφαλιστικές δικλίδες που θα αποτρέπουν ή θα περιορίζουν στο ελάχιστο δυνατό βαθμό, το ενδεχόμενο δημιουργίας δημοσιονομικών κινδύνων που θα αποτελούν απειλή για τη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους και την οικονομική σταθερότητα.

Το Συμβούλιο τονίζει ότι η ανάγκη για μεταρρυθμίσεις στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, που θα αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις και αδυναμίες που καταγράφονται στο περιεχόμενο της παρούσας Έκθεσης και οι οποίες θα οδηγήσουν σε εξομάλυνση των στρεβλώσεων, τη σταδιακή εξάλειψη των ανισορροπιών με αποτέλεσμα τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της κυπριακής οικονομίας, αποτελεί αναγκαία προτεραιότητα. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας παράλληλα θα βελτιώσει τις άμυνες της κυπριακής οικονομίας για αντιμετώπιση απρόσμενων αρνητικών εξελίξεων.

Η μεταρρυθμιστική προσπάθεια και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας θα πρέπει να επεκταθεί και να καλύψει τους οργανισμούς του ευρύτερου δημόσιου τομέα οι οποίοι παρέχουν εμπορικές υπηρεσίες και προϊόντα. Τα γεγονότα που αφορούν τις Κυπριακές Αερογραμμές, τη Eurocyprria και το Κρατικό Σφαγείο καταδεικνύουν την αναγκαιότητα άμεσης και έγκαιρης λήψης αποφάσεων ιδιαίτερα όσον αφορά δημόσιους οργανισμούς που αντιμετωπίζουν (CYTA) ή αναμένεται να αντιμετωπίσουν (ΑΗΚ) ιδιωτικό ανταγωνισμό.

5.1 CYTA, απώλεια μεριδίων

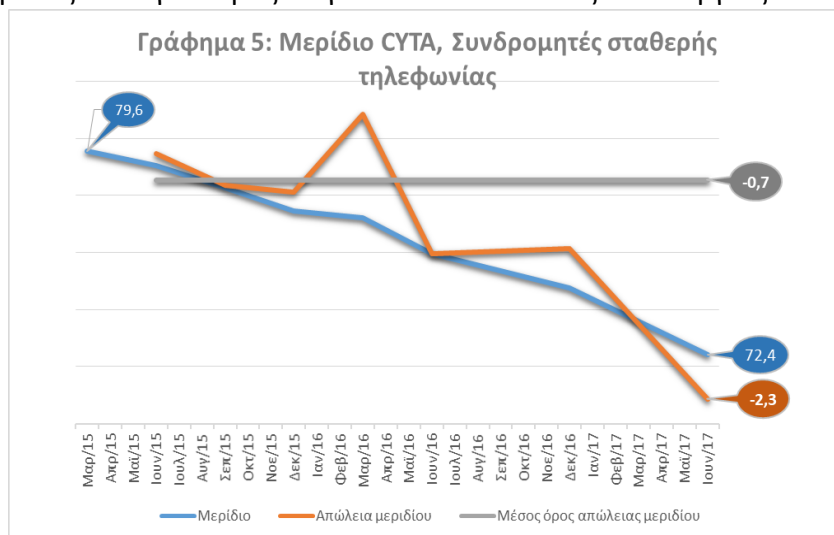
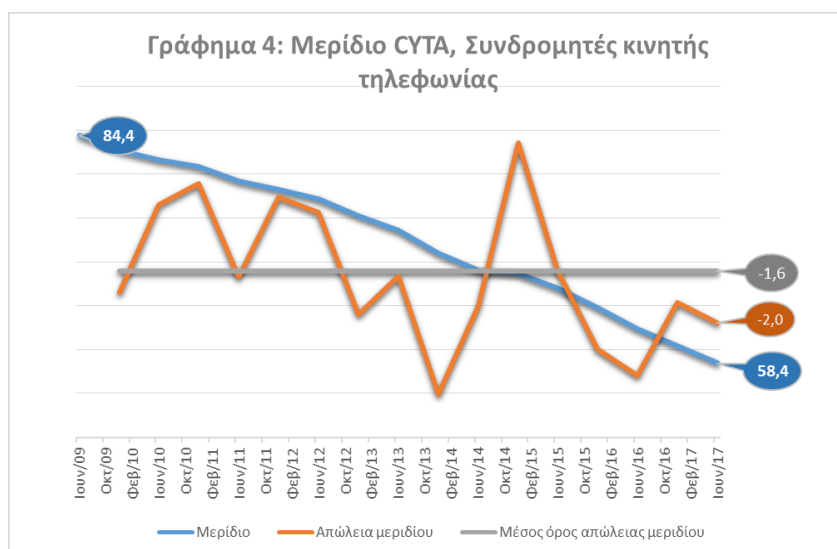
Στην παρούσα Έκθεση το Συμβούλιο κρίνει επιτακτική ανάγκη να επαναλάβει τις ανησυχίες του για την οικονομική πορεία της CYTA και πως αυτή πιθανόν να επηρεάσει την αξία της και τη συνεισφορά της στα δημόσια οικονομικά. Δεν πρέπει να αποκλείεται το ενδεχόμενο να καταστεί αναγκαία η κάλυψη πιθανόν ζημιών από τον κρατικό προϋπολογισμό λόγω του ιδιοκτησιακού καθεστώτος.

Όπως φαίνεται στα δύο γραφήματα, Γράφημα 4 και 5, η απώλεια μεριδίων για την κινητή και σταθερή τηλεφωνία της CYTA συνεχίζει να μειώνεται. Τα στοιχεία

παρουσιάζονται ανά εξάμηνο. Για το πρώτο εξάμηνο του 2017 ο ρυθμός απώλειας μεριδίων επιταχύνεται. Το σκηνικό που διαμορφώνεται είναι επωφελές για τους ανταγωνιστές της CYTA, οι οποίοι αποκτούν σταθερά όλο και μεγαλύτερα μερίδια. Ο περιορισμένος ανταγωνισμός λόγω του καθεστώτος λειτουργίας του συγκεκριμένου

τομέα, δημιουργεί καθυστερήσεις και περιορισμένη προσπάθεια για βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών και μείωσης του κόστους με αντίκτυπο στο όφελος του συνόλου της

οικονομίας. Παρόμοιες συνθήκες επικράτησαν στο παρελθόν στον τομέα των αερομεταφορών.

Η απώλεια μεριδίων και ακόμη και ο σχετικά “ήπιος” ανταγωνισμός στις τιμές έχει επηρεάσει την οικονομική θέση της CYTA με την απώλεια εσόδων. Όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 2: CYTA, βασικοί οικονομικοί δείκτες, η CYTA μείωσε τις λειτουργικές δαπάνες, διατηρώντας τη λειτουργική της κερδοφορία στα επίπεδα των τελευταίων χρόνων. Μέρος όμως αυτής της μείωσης επιβλήθηκε ως μέρος των περικοπών μισθών και ωφελημάτων στο σύνολο του δημόσιου τομέα και ευρύτερου τομέα με βάση το ΠΟΠ (Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής). Η έξοδος από το ΠΟΠ και η επιστροφή σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης η οποία οδήγησε στο γενικό τερματισμό μέτρων, έχει παράλληλα δημιουργήσει τις συνθήκες για διεκδικήσεις επιπρόσθετων αυξήσεων και ωφελημάτων ανεξαρτήτως της κατάστασης του συγκεκριμένου οργανισμού. Πέραν της αναμενόμενης πίεσης στη λειτουργική κερδοφορία του οργανισμού, τα επενδυτικά λάθη που διαχρονικά γίνονταν καθιστούν την οικονομική κατάσταση του οργανισμού ιδιαίτερα ευάλωτη. Τα τελευταία 5 χρόνια έχουν καταγραφεί επενδυτικές ζημιές πέραν των €100 εκατ..

Πίνακας 2: CYTA, βασικοί οικονομικοί δείκτες											
Σε εκατ. ευρώ		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Average
Έσοδα	Σταθερή	122,9	114,5	108,6	103,4	95,8	87,6	80,0	74,0	68,9	95,1
	Κινητή	226,9	207,6	205,9	202,0	186,6	164,6	152,6	141,6	140,0	180,9
	Άλλες υπηρεσίες	134,5	140,9	152,0	168,6	169,4	182,0	163,9	156,8	153,3	157,9
	Άλλα έσοδα	5,9	2,6	2,7	2,7	6,9	2,9	1,7	1,4	1,4	3,1
	Σύνολο	490,2	465,6	469,2	476,7	458,7	437,1	398,2	373,8	363,6	437,0
Δαπάνες	Λειτουργικά	-372,4	-388,6	-390,6	-401,8	-379,5	-340,7	-314,7	-284,9	-276,5	-350,0
	Άλλες δαπάνες*	0,0	0,0	-5,9	-3,9	-7,6	-0,7	-1,4	-4,3	-3,7	-3,1
	Φορολογία	-34,9	-27,7	-10,3	-8,4	-7,2	-17,3	-9,3	-11,4	-12,3	-15,4
	Total	-407,3	-416,3	-406,8	-414,1	-394,3	-358,7	-325,4	-300,6	-292,5	-368,4
Λειτουργικό κέρδος		82,9	49,3	62,4	62,6	64,4	78,4	72,8	73,2	71,1	68,6
Άλλα	Καθαρά έσοδα τόκων	20,0	17,2	10,0	11,5	14,2	14,1	16,1	5,3	3,5	12,4
	Επενδυτικές ζημιές	0,0	0,0	-3,3	-0,7	-20,9	-24,7	-0,6	-19,5	-44,2	-12,7
Καθαρό κέρδος		102,9	66,5	69,1	73,4	57,7	67,8	88,3	59,0	30,4	68,3
* Για το 2014 δεν συμπεριλήφθηκε το κόστος του σχεδίου εθελούσιας αφυπηρέτησης 40 εκατ. ευρώ.											
Για το 2013 δεν συμπεριλήφθηκε το κόστος απομείωσης καταθέσεων ύψους 30 εκατ. ευρώ.											
Για το 2014 δεν συμπεριλήφθηκε το κόστος του σχεδίου εθελούσιας αφυπηρέτησης 6.4 εκατ. ευρώ.											

Το Συμβούλιο εκφράζει την ανησυχία του για την αδυναμία ανατροπής της τάσης απώλειας μεριδίων αγοράς και εσόδων από την CYTA και την ταυτόχρονη πίεση που ασκείται για παραχώρηση επιπρόσθετων μισθολογικών αυξήσεων και ωφελημάτων, κάτι που θα επιδεινώσει σημαντικά την οικονομική της θέση. Παράλληλα, οι οργανισμοί τηλεπικοινωνιών στην ΕΕ βρίσκονται αντιμέτωποι με δύο σημαντικότερες προκλήσεις, (α) τον απρόβλεπτο ανταγωνισμό από τις δυνατότητες που προσφέρουν ή δύναται να προσφέρουν στο μέλλον οι εφαρμογές των έξυπνων τηλεφώνων και (β) το ενδεχόμενο πλήρους ανοίγματος της αγοράς των τηλεπικοινωνιών στην ΕΕ. Η ουσιαστική εγκατάλειψη της προσπάθειας ιδιωτικοποίησης ή εξεύρεσης στρατηγικού επενδυτή ή αποτελεσματικού εκσυγχρονισμού θα συνεχίσει να επιδεινώνει διαχρονικά τη θέση της και να μειώνει την αξία της.

5.2 Επίσπευση της μεταρρύθμισης του συνταξιοδοτικού συστήματος

Οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις που εφαρμόστηκαν στα πλαίσια του ΠΟΠ, τόσο στο συνταξιοδοτικό σύστημα του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα, όσο και στο Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων, σύμφωνα με τις τελευταίες αναλογιστικές μελέτες, περιόρισαν σημαντικά τη μεσοπρόθεσμη δημοσιονομική επίπτωση και διασφαλίζουν τη βιωσιμότητα του Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων, αντίστοιχα. Από την άλλη, τα πολύ χαμηλά ποσοστά αποταμίευσης, σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Eurostat, (Πίνακας 3: Αποταμίευση νοικοκυριών & πληθυσμός σε ηλικία εργασίας) σε συνδυασμό με τις μεταρρυθμίσεις και αλλαγές των συνταξιοδοτικών σχεδίων, καταδεικνύουν ότι για ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού **παρουσιάζεται κίνδυνος μη διασφάλισης επαρκών συντάξεων**. Συγκεκριμένα, το ποσοστό αποταμίευσης των νοικοκυριών στην Κύπρο είναι συγκριτικά πολύ χαμηλότερο από τον αντίστοιχο μέσο όρο της Ευρωζώνης. Χωρίς άλλες μεταρρυθμίσεις και με τα σημερινά δεδομένα, ο κίνδυνος ανεπαρκών συντάξεων και κατ' επέκταση η διαβίωση του μέρους αυτού του πληθυσμού κάτω από δύσκολες συνθήκες, είναι πλέον ορατός. Ως αποτέλεσμα, το κράτος θα έχει να αντιμετωπίσει αυξημένες ανάγκες παροχής κοινωνικής στήριξης. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα αποτελεί απειλή για τη βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών.

Λαμβάνοντας υπόψη το ποσοστό ηλικιακής εξάρτησης για την Κύπρο η μεταρρύθμιση είναι ακόμα πιο επιτακτική. Η μέση ηλικία στην Κύπρο αναλογικά είναι σήμερα χαμηλότερη από το μέσο όρο της Ευρωζώνης και η μελλοντική αύξησή της προβλέπεται να είναι μεγαλύτερη. Δηλαδή, το ποσοστό ηλικιακής εξάρτησης (άτομα σε ηλικία συνταξιοδότησης/ άτομα σε ηλικία εργασίας) θα επιδεινωθεί σημαντικά. Με βάση αυτά τα δεδομένα αναμενόταν ότι το παρόν ποσοστό αποταμίευσης στην Κύπρο θα ήταν ψηλότερο του αντίστοιχου μέσου όρου της Ευρωζώνης. Όμως, με βάση τα στοιχεία που παρατίθενται στον Πίνακα 3, το ποσοστό αποταμίευσης της Ευρωζώνης είναι 2,8 φορές μεγαλύτερο από το αντίστοιχο της Κύπρου, ενώ το ποσοστό αποταμίευσης στο σύνολο του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας είναι 3,2 φορές ψηλότερο.

Πίνακας 3: Αποταμίευση νοικοκυριών & Πληθυσμός σε ηλικία εργασίας				
	(Α) Μέσος όρος ποσοστού αποταμίευσης νοικοκυριών 1999-2015	(Β) Ποσοστό ηλικιακής εξάρτησης 2016	(Γ) Ποσοστό πληθυσμού σε ηλικία εργασίας επί του συνόλου (100-Β)	Αναλογία αποταμίευσης /πληθυσμού σε ηλικία εργασίας (Α*100/Γ)
Γερμανία	16,3	32,0	68,0	24,00
Ευρωζώνη 19	13,3	30,6	69,4	19,13
Ιρλανδία	8,8	20,4	79,6	11,07
Ηνωμένο Βασίλειο	7,8	27,9	72,1	10,88
Πορτογαλία	8,6	31,8	68,2	12,67
Κύπρος	4,7	22,1	77,9	6,06
Εξηγήσεις και πηγές στοιχείων στο Παράρτημα 4, Φθινοπωρινή Έκθεση 2017				

Υπενθυμίζεται ότι στην Κύπρο όχι μόνο το ποσοστό αποταμίευσης παραμένει υπερβολικά χαμηλό, αλλά τα τελευταία χρόνια λόγω της κρίσης, των ανησυχιών και του ανεπαρκούς θεσμικού πλαισίου, έχουν αποσυρθεί από ατομικά και επαγγελματικά συνταξιοδοτικά σχέδια κοντά στα €2 δις.

Το Συμβούλιο θεωρεί ως βήμα προς την ορθή κατεύθυνση την πρόθεση της κυβέρνησης να προχωρήσει στη δημιουργία μιας ενιαίας, ενισχυμένης και αποτελεσματικής εποπτικής αρχής που θα καλύπτει το δεύτερο και τρίτο πυλώνα, όπως και στον εκσυγχρονισμό του όλου θεσμικού πλαισίου. Η ενίσχυση της εποπτείας αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συνταξιοδοτικού συστήματος που θα διασφαλίζει επαρκείς συντάξεις για το σύνολο του πληθυσμού.

Τα πολλά παραδείγματα κακοδιαχείρισης ταμείων συντάξεων και προνοίας και η ύπαρξη αλλά και συνέχιση του φαινομένου όπου ακόμη και ταμεία μπορούσαν να λειτουργούν χωρίς να είναι εγγεγραμμένα και άρα εποπτευόμενα, αποτελούν αποθαρρυντικό παράγοντα συμμετοχής των εργαζομένων σε αυτά.

Η μεταρρύθμιση πέραν της ενίσχυσης της εποπτείας θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει τρόπους ενθάρρυνσης της αποταμίευσης και αποθάρρυνσης της πρόωρης ανάληψης των συνταξιοδοτικών αποταμιεύσεων. Μεταξύ άλλων, θα πρέπει να εξεταστούν μέτρα όπως:

- Η υποχρεωτική συμμετοχή στο σχέδιο του πρώτου πυλώνα (Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων). Ο πρώτος πυλώνας θα πρέπει να διασφαλίζει ότι η ελάχιστη σύνταξη θα είναι καθολική και ψηλότερη από ένα ποσό που πολιτικά και τεχνοκρατικά θα καθοριστεί ότι διασφαλίζει ένα ελάχιστο επίπεδο αξιοπρεπούς διαβίωσης.
- Η αυτόματη και υποχρεωτική εγγραφή εργαζομένων και επαγγελματιών κατά την έναρξη της πρώτης τους εργοδότησης σε συνταξιοδοτικά σχέδια (Δεύτερος πυλώνας). Πολιτικά μπορεί να καταστεί υποχρεωτική και η παραμονή σε αυτά για όλη τη διάρκεια εργοδότησης/άσκησης επαγγέλματος.
- Ο καθορισμός ελάχιστων ποσοστών συνεισφοράς εργοδότη και εργαζόμενου στα επαγγελματικά σχέδια που σε συνδυασμό με το σχέδιο του Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων θα διασφαλίζουν ένα πολιτικά καθορισμένο ποσοστό αναπλήρωσης των απολαβών του ασφαλιζόμενου που αυτός/ η λάμβανε κατά τα χρόνια προ της συνταξιοδότησης.
- Η περιορισμένη παροχή φορολογικών κινήτρων για την ενθάρρυνση της αποταμίευσης. Στόχος θα πρέπει να είναι αποκλειστικά η ενθάρρυνση της αποταμίευσης και η διατήρηση και χρήση τους κατά τα χρόνια της συνταξιοδότηση και όχι η είσπραξη αφορολόγητων εισοδημάτων ανεξαρτήτως ύψους.
- Ο περιορισμός ή και η απαγόρευση της ανάληψης συνταξιοδοτικών αποταμιεύσεων πριν τη συνταξιοδότηση ή μεγάλων εφάπαξ ποσών. Τέτοια μέτρα μπορούν να συμπεριλαμβάνουν τον περιορισμό ή την φορολόγηση πρόωρων αναλήψεων, την αντιστροφή φορολογικών κινήτρων που τυχόν θα έχουν προσφερθεί κατά την αποταμίευση, το σημαντικό περιορισμό ή και την

απαγόρευση άμεσης ή έμμεσης λήψης δανείων μελών συνταξιοδοτικών ταμείων από τα ίδια τα ταμεία κ.α.

- Η δημιουργία ενός συστήματος που θα επιτρέπει στο κάθε πολίτη να επιλέγει ακόμη και να διαμορφώνει εύκολα το συνταξιοδοτικό σχέδιο που θα κρίνει καταλληλότερο.
- Η διευκόλυνση και η υποχρεωτική ή αυτόματη μεταφορά της μερίδας συνταξιοδοτικών συσσωρευμένων ωφελημάτων κατά την αλλαγή εργοδότη ή επαγγέλματος.

Η δημιουργία ενός αποτελεσματικού και ορθολογιστικού συστήματος συνταξιοδότησης όχι μόνο θα διασφαλίσει την επάρκεια των συντάξεων για το σύνολο των πολιτών, αλλά θα αποτελέσει και ένα υγιή μηχανισμό χρηματοδότησης της οικονομίας. Στις σύγχρονες οικονομίες τα συνταξιοδοτικά ταμεία ως ενεργοί θεσμικοί επενδυτές διαδραματίζουν με τη συμμετοχή τους σημαντικό ρόλο στην εμπέδωση βέλτιστων πρακτικών εταιρικής διακυβέρνησης, ενίσχυσης της διαφάνειας και σταθεροποίησης της οικονομίας.

6. Θεσμικό δημοσιονομικό πλαίσιο

Το Συμβούλιο καλείται να εξετάσει τη συμμόρφωση με τους εκάστοτε δημοσιονομικούς κανόνες όπως αυτοί καθορίζονται στο εθνικό και ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο. Οι κανόνες αυτοί αφορούν τα ανώτατα όρια δαπανών, το δημοσιονομικό υπόλοιπο και το δημόσιο χρέος. Επίσης, το Συμβούλιο αξιολογεί κατά πόσο τα πιο πάνω συνάδουν με τις εκάστοτε μακροοικονομικές προβλέψεις.

6.1 Μακροοικονομικές προβλέψεις

Η αποτελεσματικότητα των διορθωτικών μέτρων που λήφθηκαν για βελτίωση του οικονομικού περιβάλλοντος, την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας και οι ευνοϊκές εξωτερικές συνθήκες, βοήθησαν στην επίτευξη καλύτερων των αναμενόμενων ρυθμών ανάπτυξης της οικονομίας και στη βελτίωση των κυριότερων μακροοικονομικών δεικτών.

Το Υπουργείο Οικονομικών πρόσφατα εξέδωσε τις μακροοικονομικές προβλέψεις για τα έτη 2018-2020 μέσα στα πλαίσια κατάρτισης του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2018 και του Μεσοπρόθεσμου Δημοσιονομικού Πλαισίου 2018-2020. Παρουσιάζεται οριακά βελτιωμένη εκτίμηση του ρυθμού ανάπτυξης για το 2018 (3,0%), σε σχέση με την προηγούμενη πρόβλεψη του Απριλίου (2,9%). Σε συνεδρία του στις 15 Σεπτεμβρίου, το Συμβούλιο προχώρησε στην επικύρωση των προβλέψεων (Άρθρο 37.2 της Νομοθεσίας¹⁰). Το Συμβούλιο εξέτασε κατά πόσο οι εξελίξεις στην οικονομία, στο διάστημα μεταξύ της ημερομηνίας αυτής και της ημερομηνίας που ετοιμάστηκε το Στρατηγικό Πλαίσιο Δημοσιονομικής Πολιτικής 2018-2020 (ΣΠΔΠ 2018-2020) τον Απρίλιο, δικαιολογούσαν αυτές τις προβλέψεις. Τα τελευταία στοιχεία που συμπεριλαμβάνονται στο Παράρτημα 1, για την διετία 2017-2018 στηρίζουν αυτές τις προβλέψεις, στη βάση των οποίων έχουν καθοριστεί δεσμευτικά ανώτατα όρια.

Η επιτάχυνση του ρυθμού ανάπτυξης της κυπριακής οικονομίας, οφείλεται μεταξύ άλλων και σε παράγοντες με βραχυπρόθεσμη διάρκεια όπως οι καλύτερες των αναμενόμενων αποδόσεις του τουρισμού, της κατανάλωσης και της επενδυτικής δραστηριότητας. Πιθανόν όμως να οφείλεται και σε παράγοντες που διαφοροποιούν τη δυναμική της οικονομίας, γεγονός που θα επέτρεπε τη θετική αναθεώρηση του μεσοπρόθεσμου ρυθμού ανάπτυξης και του δυνητικού ΑΕΠ.

Το ΔΝΤ, μέσα από την πρόσφατη έκθεση του World Economic Outlook¹¹ έχει προβεί σε ουσιαστική αναθεώρηση προς τα πάνω του ρυθμού ανάπτυξης του ΑΕΠ για την κυπριακή οικονομία για το 2017 και σε μικρότερη θετική αναθεώρηση για το 2018. Αναλυτικά, το 2017 ο ρυθμός ανάπτυξης αναμένεται ότι θα φτάσει το 3,4% σε σχέση

¹⁰ Ο Υπουργός κοινοποιεί στο Συμβούλιο δύο (2) εβδομάδες πριν από τη δημοσίευση των εγγράφων που αναφέρονται στο παρόν άρθρο, τα στοιχεία και τις υποθέσεις των μακροοικονομικών και δημοσιονομικών προβλέψεων που στηρίζουν τον Προϋπολογισμό του κράτους και το Συμβούλιο παρέχει εκτίμηση των μακροοικονομικών προβλέψεων, με επιστολή του προς τον Υπουργό εντός πέντε (5) ημερών από την ημερομηνία κοινοποίησης

¹¹ [http://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2017/09/19/world-economic-outlook-october-2017#Statistical Appendix](http://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2017/09/19/world-economic-outlook-october-2017#Statistical%20Appendix)

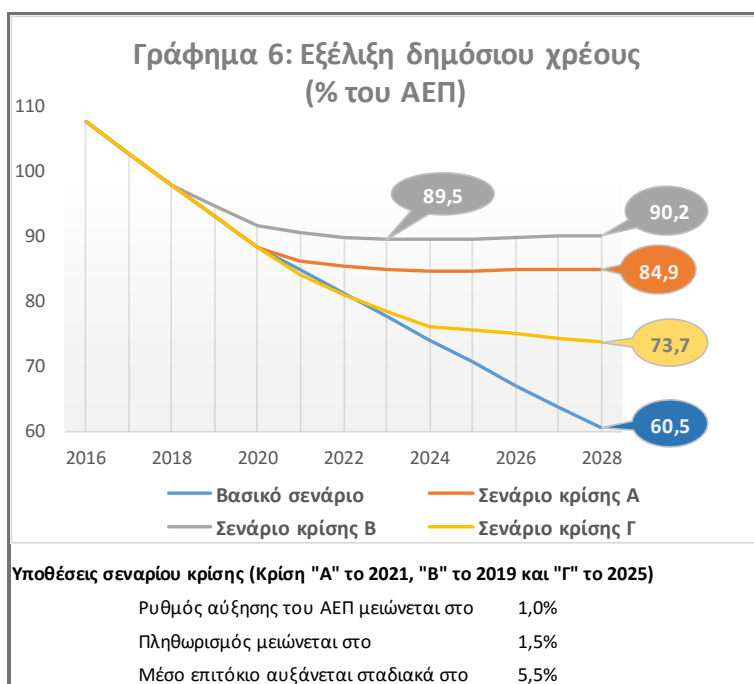
με 2,5% στις προβλέψεις του Απριλίου, ενώ για το 2018 το ΑΕΠ αναμένεται να αυξηθεί κατά 2,6% (πρόβλεψη Απριλίου 2,3%). Παράλληλα, το ΔΝΤ διατήρησε την πρόβλεψή του για πιο συντηρητικούς ρυθμούς ανάπτυξης μέχρι το 2022, που δεν θα υπερβούν το 2,2%.

Επιπλέον, για την ετοιμασία της Φθινοπωρινής Έκθεσης και συγκεκριμένα μετά την επικύρωση των μακροοικονομικών προβλέψεων οι οποίες ετοιμάστηκαν από το Υπουργείο Οικονομικών για την κατάρτιση του Προϋπολογισμού 2018, έχουν ληφθεί υπόψη οικονομικά δεδομένα, στοιχεία και βραχυπρόθεσμες εξελίξεις που αφορούν μεταξύ άλλων τις αξιολογήσεις των διεθνών οίκων για την οικονομία, την πορεία των βραχυπρόθεσμων δεικτών, τα τελευταία στοιχεία για την ανεργία, τον τουρισμό, τις υπηρεσίες καθώς και εκτιμήσεις άλλων, κυρίως διεθνών Οργανισμών. Αυτά παρατίθενται στο Παράρτημα 2 και φαίνεται να επιβεβαιώνουν τη διαμόρφωση ενός ευνοϊκότερου μακροοικονομικού περιβάλλοντος.

6.2 Δημόσιο χρέος

Το δημόσιο χρέος παρόλο ότι με βάση τις παραδοχές που λήφθηκαν υπόψη και σύμφωνα με τις εκτιμήσεις ανεξάρτητων οργανισμών (π.χ. ΔΝΤ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κ.α.) αναμένεται να ακολουθήσει πτωτική πορεία, εντούτοις παραμένει σε πολύ ψηλά επίπεδα. Αυτό, σε συνδυασμό με το υπερβολικά ψηλό ιδιωτικό χρέος, καθιστά την κυπριακή οικονομία ιδιαίτερα ευάλωτη σε εξωτερικούς παράγοντες. Για το λόγο αυτό, **το Συμβούλιο θεωρεί ότι η μείωση του δημόσιου χρέους είναι εφικτή και θα πρέπει να αποτελεί κύριο παράγοντα κατά το δημοσιονομικό σχεδιασμό.**

Με βάση τις προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών για τα μακροοικονομικά μεγέθη οι οποίες έχουν κριθεί από το Συμβούλιο ότι εμπίπτουν εντός των αποδεκτών ορίων και οι οποίες στηρίζονται από τις τρέχουσες οικονομικές εξελίξεις για τα έτη 2018-2020 και με τις προβλέψεις του ΔΝΤ για τα έτη που ακολουθούν μέχρι το 2028 αλλά και με βάση τις προϋποθέσεις του βασικού σεναρίου για τη βιωσιμότητα του δημοσίου χρέους φαίνεται ότι το δημόσιο χρέος της Κυβέρνησης θα παραμείνει σε

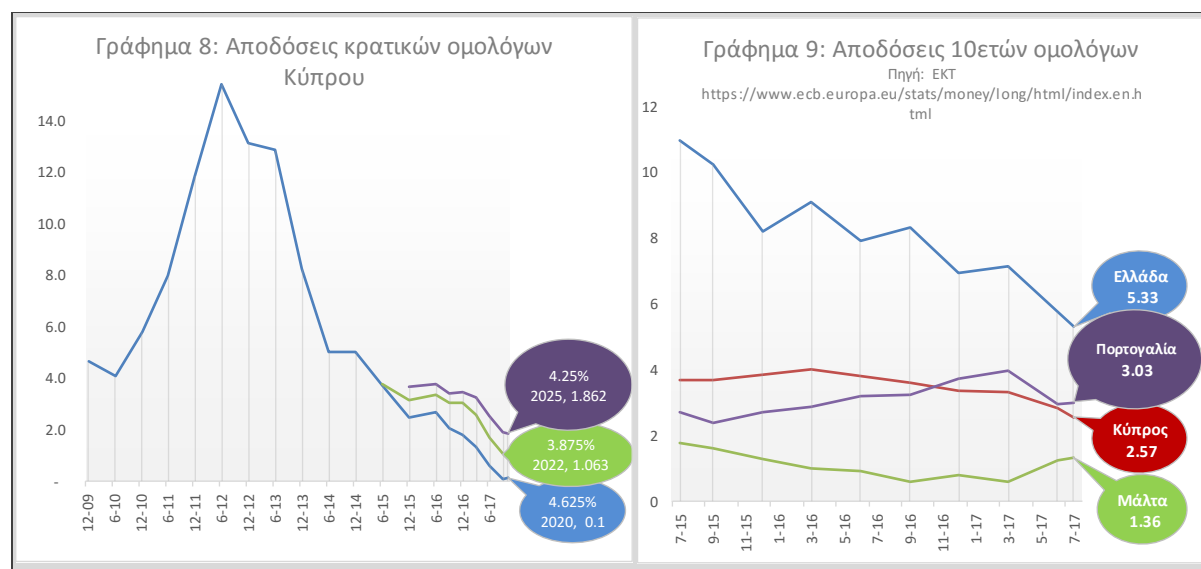
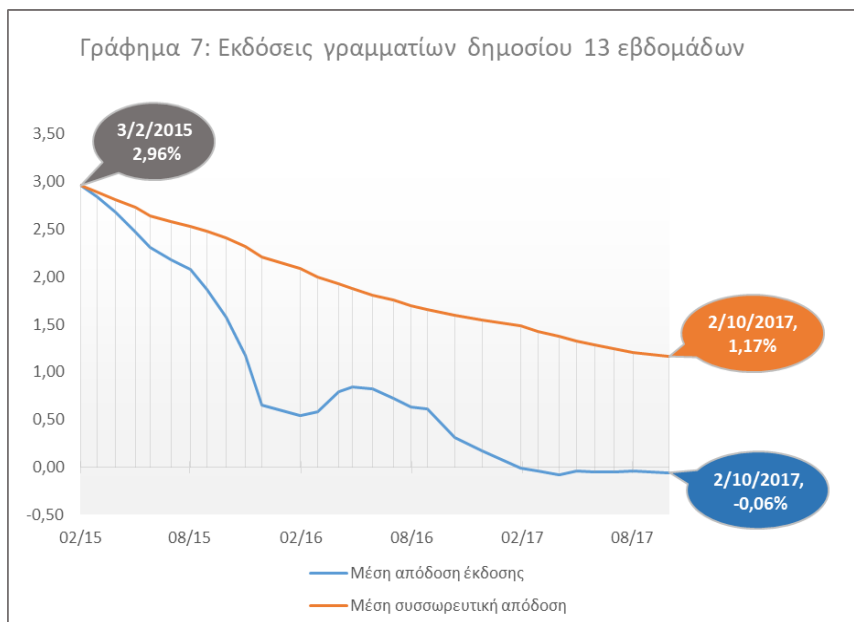
καθοδική πορεία και κατά το έτος 2028 θα βρίσκεται σε επίπεδο 60,5% του ΑΕΠ (Γράφημα 6: Εξέλιξη δημόσιου χρέους, % του ΑΕΠ).

Επιπρόσθετα, λόγω των συνθηκών που επηρεάζουν το μακροοικονομικό περιβάλλον, το Συμβούλιο έχει προβεί σε άσκηση ευαισθησίας και έχει δημιουργήσει διάφορα υποθετικά σενάρια κρίσης τα οποία συμπεριλαμβάνουν την απρόσμενη μεταβολή διαφόρων παραγόντων που πιθανόν να επηρεάσουν αρνητικά την οικονομία και τους μακροοικονομικούς δείκτες και κατ' επέκταση την πορεία του δημόσιου χρέους. Στο Γράφημα 6: Εξέλιξη δημόσιου χρέους, % του ΑΕΠ παρουσιάζονται ενδεικτικά τα υποθετικά σενάρια όπου ο ρυθμός ανάπτυξης περιορίζεται στο 1%, ενώ η μειωμένη ζήτηση/ κατανάλωση μειώνει τον πληθωρισμό στο 1,5% και το μέσο επιτόκιο δανεισμού αυξάνεται σταδιακά μέχρι το 5,5% λόγω ανησυχίας των αγορών. Τα σενάρια κρίσης έχουν τις ίδιες μεταβλητές αλλά διαφορετικά σημεία έναρξης. Το σενάριο «Α» ξεκινά το 2021 και το χρέος σταθεροποιείται, το σενάριο «Β» ξεκινά το 2019, όπου το χρέος αρχικά μειώνεται αλλά στη συνέχεια ακολουθεί ανοδική πορεία και άρα είναι μη βιώσιμο και το σενάριο «Γ» με σημείο έναρξης της κρίσης το 2025 όπου το δημόσιο χρέος συνεχίζει να έχει πτωτική τάση αλλά με πιο αργό ρυθμό. Στόχος της άσκησης προσομοίωσης είναι να καταδειχθεί ότι η γρήγορη και δραστική

μείωση του χρέους μειώνει την πιθανότητα μια απρόσμενη κρίση να κτυπήσει την κυπριακή οικονομία σε σημείο όπου αυτή θα είναι ανήμπορη να αντιδράσει.

Στο παρόν στάδιο, το εξωτερικό περιβάλλον, όπως και οι προσδοκίες των αγορών, όπως αντικατοπτρίζονται στις αποδόσεις δανεισμού της Κυπριακής Δημοκρατίας, φαίνεται να παραμένουν ευνοϊκά (στοιχεία στα Γραφήματα 7, 8 και 9).

Παράλληλα φαίνεται να βελτιώνεται και το κλίμα για το σύνολο της Ευρωζώνης και ιδιαίτερα της Ελλάδας. Πέραν της σημαντικής μείωσης στις αποδόσεις των κυπριακών δεκαετών ομολόγων (Γράφημα 8: Αποδόσεις κρατικών κυπριακών ομολόγων και Γράφημα 9: Αποδόσεις 10ετών ομολόγων) σημαντικές ήταν και οι αντίστοιχες μειώσεις ομολόγων άλλων κρατών μελών της περιφέρειας της Ευρωζώνης.

6.3 Δημοσιονομικοί στόχοι

Όσον αφορά την επόμενη τριετία, 2018-2020, εκτιμάται ότι το ευνοϊκότερο μακροοικονομικό περιβάλλον αναμένεται να έχει θετική επίδραση και στα δημόσια οικονομικά. Σε περίπτωση έντασης των προσπάθειών για τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις που αναφέρονται στην Έκθεση όπως και της εξυγίανσης του τραπεζικού συστήματος συμπεριλαμβανομένης της βελτίωσης στη διαχείριση των ΜΕΔ, η ανάπτυξη θα έχει περισσότερες πιθανότητες να διατηρηθεί σε υψηλά επίπεδα.

Το δημοσιονομικό ισοζύγιο το 2018, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομικών, προβλέπεται να είναι πλεονασματικό της τάξης του 1% του ΑΕΠ, σε σύγκριση με την εκτίμηση για πλεόνασμα ύψους 0,9% για το 2017. Για τη διετία 2019-2020 προβλέπεται επίσης το δημοσιονομικό ισοζύγιο να είναι πλεονασματικό της τάξης του 1% και 1,1% αντίστοιχα.

Όμως οι κίνδυνοι που αναφέρονται στην Έκθεση, η αβεβαιότητα που υπάρχει στην προώθηση νομοσχεδίων που αφορούν τις μεταρρυθμίσεις και το ασταθές εξωτερικό περιβάλλον αποτελούν σημαντικό παράγοντα μη-εξαγωγής ασφαλών προβλέψεων ως προς την επίτευξη των στόχων.

Αμετάβλητα τα ανώτατα όρια δαπανών: Το ΣΠΔΠ 2018-2020 (Στρατηγικό Πλαίσιο Δημοσιονομικό Πλαίσιο) έχει καθορίσει τα Ανώτατα Όρια δαπανών (ΑΟΔ) για την τριετία 2018-2020. Όσον αφορά την Κεντρική Κυβέρνηση, για τα έτη 2018-2020 καθορίστηκαν στα €6.300 εκατ., €6.450 εκατ. και €6.550 εκατ. για κάθε έτος αντίστοιχα. Τα ποσά αυτά παρέμειναν αμετάβλητα και για την ετοιμασία του Κρατικού Προϋπολογισμού για το έτος 2018, όπως αυτός κατατέθηκε στην Βουλή των Αντιπροσώπων το Σεπτέμβριο του 2017. Σημειώνεται ότι, σε επίπεδο φορέων (Υπουργείων, Υπηρεσιών και Εξουσιών) είναι εφικτή η όποια διαφοροποίηση στα ΑΟΔ χωρίς όμως να μεταβάλλεται το συνολικό ποσό των ΑΟΔ.

6.4 Μεσοπρόθεσμος δημοσιονομικός στόχος (ΜΔΣ)

Όπως καθορίζεται στον Περί Δημοσιονομικής Ευθύνης και Δημοσιονομικού Πλαισίου Νόμο, ο ελάχιστος ΜΔΣ ορίζεται σε έλλειμμα 0,5% του ΑΕΠ εκτός κι αν έχει καθοριστεί ψηλότερος (άρθρο 41.4). Μέσα στα πλαίσια υποβολής του Προγράμματος Σταθερότητας, Απρίλιος 2017 καθορίστηκε να υπάρχει ισοσκελισμένο δημοσιονομικό ισοζύγιο, σε διαρθρωτικούς όρους για το 2017 (κυκλικά προσαρμοσμένο ισοζύγιο εξαιρουμένων προσωρινών παραγόντων στο σκέλος των εσόδων και δαπανών). Σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις που παρουσιάζονται στο κείμενο για την κατάθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού 2018, οι δημοσιονομικοί στόχοι που έχουν τεθεί για το δημοσιονομικό ισοζύγιο είναι η επίτευξη πλεονάσματος για τα έτη 2019 και 2020 της τάξης του 1% και 1,1% του ΑΕΠ αντίστοιχα. Το δημοσιονομικό ισοζύγιο το 2018, προβλέπεται να είναι πλεονασματικό της τάξης του 1% του ΑΕΠ, σε σύγκριση με πλεόνασμα ύψους 0,9% για το 2017.

Με βάση τα τελευταία στοιχεία και εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομικών, το διαρθρωτικό δημοσιονομικό ισοζύγιο το 2017 υπολογίζεται να είναι πλεονασματικό και να φθάσει στο 0,7% του ΑΕΠ, ενώ το 2018 προβλέπεται να περιοριστεί στο 0,5% του ΑΕΠ. Σημειώνεται ότι, σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις του ΔΝΤ (World Economic Outlook, Οκτώβρης 2017) το διαρθρωτικό ισοζύγιο για την κυπριακή οικονομία για τα έτη 2017 και 2018 παρουσιάζεται θετικό της τάξης του 0,7% και 0,4% αντίστοιχα και το πιθανότερο σενάριο είναι να μην υπάρξει απόκλιση από τον ΜΔΣ κατά τη διετία 2017-2018 (Παράρτημα 3 της Έκθεσης).

Με βάση τις εκτιμήσεις της κοινής μεθοδολογίας που χρησιμοποιείται για όλες τις χώρες της ΕΕ για τον υπολογισμό του παραγωγικού κενού και τα στοιχεία που παρουσιάζονται στην έκθεση αξιολόγησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Πρόγραμμα Σταθερότητας 2018-2020 της Κύπρου, το παραγωγικό κενό παραμένει θετικό (2%, 1,9% και 2,3% για τα έτη 2018-2020 αντίστοιχα), με αποτέλεσμα αυτό να επηρεάζει αρνητικά το διαρθρωτικό ισοζύγιο. Συνεπώς, οι αρχές θα πρέπει σε περίπτωση που παρατηρείται σημαντική απόκλιση από τους στόχους, να βρίσκονται σε ετοιμότητα για τη λήψη διορθωτικών μέτρων.

Στα στοιχεία που παρουσιάζονται στους πίνακες 4 και 5 φαίνεται πως βάσει του ποσοστού υλοποίησης του προϋπολογισμού για το πρώτο εξάμηνο 2017, από τα βελτιωμένα στοιχεία που αφορούν την περίοδο μέχρι και τον Αύγουστο του 2017 και από τις παραδοχές που έχουν γίνει, οι δημοσιονομικοί στόχοι αναμένεται ότι θα καλυφθούν.

Στον Πίνακα 4: Εκτέλεση Προϋπολογισμού Γενικής Κυβέρνησης 2017, καταγράφεται το ποσοστό υλοποίησης του προϋπολογισμού για το πρώτο εξάμηνο του 2017 και συγκρίνονται τα ποσοστά υλοποίησης των προηγούμενων ετών σε σχέση με τα συνολικά.

Πίνακας 4: Εκτέλεση προϋπολογισμού Προϋπολογισμός Γενικής Κυβέρνησης 2017													
σε εκατ. €	2014			2015			2016			2017			** Μέσο ποσοστό εκτέλεσης 2014-16
	1ο εξάμηνο	Έτος	% Πραγμ.	1ο εξάμηνο	Έτος	% Πραγμ.	1ο εξάμηνο	Έτος	% Πραγμ.	1ο εξάμηνο	Έτος	% Πραγμ.	
ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	3.460,5	6.953,2	49,8	3.164,8	6.917,0	45,8	3.107,3	7.019,4	44,3	3.349,1	7.190,0	46,6	46,4
Φόροι παραγωγής και εισοδήματος	1.295,8	2.592,9	50,0	1.223,1	2.601,2	47,0	1.234,8	2.732,8	45,2	1.391,4	3.013,6	46,2	47,3
Τρέχον φόροι στο εισόδημα και πλούτο	988,8	1.812,1	54,6	669,4	1.761,0	38,0	681,6	1.755,2	38,8	662,3	1.702,1	38,9	42,4
Εισφορές κοινωνικής ασφάλισης	760,9	1.444,6	52,7	724,9	1.482,9	48,9	752,8	1.537,5	49,0	821,0	1.662,9	49,4	49,9
Άλλα έσοδα	415,0	1.103,6	37,6	547,4	1.071,9	51,1	438,1	993,9	44,1	474,4	811,4	58,5	46,0
ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	3.265,3	6.994,4	46,7	3.187,8	6.950,9	45,9	3.149,7	6.955,0	45,3	3.286,6	7.155,1	45,9	45,9
Συνολικές τρέχουσες δαπάνες εκ των οποίων	3.095,4	6.423,0	48,2	3.012,2	6.460,7	46,6	3.003,7	6.419,8	46,8	3.130,2	6.640,0	47,1	47,1
a. Ενδιάμεση κατανάλωση	295,0	646,9	45,6	284,2	683,6	41,6	256,1	645,5	39,7	306,0	712,7	42,9	42,1
b. Αμοιβές υπαλλήλων	1.069,8	2.336,5	45,8	1.065,5	2.266,7	47,0	1.035,3	2.256,0	45,9	1.078,4	2.349,2	45,9	46,4
c. Κοινωνικές παροχές	1.203,1	2.464,7	48,8	1.174,7	2.463,4	47,7	1.242,8	2.558,1	48,6	1.276,3	2.614,2	48,8	48,2
d. Κοινωνικές παροχές σε είδος	1,5	4,2	35,7	2,4	4,4	54,5	1,4	5,1	27,5	3,0	10,0	30,0	43,1
e. Τόκοι	301,2	495,7	60,8	235,2	507,8	46,3	219,0	464,7	47,1	225,0	473,1	47,6	50,1
f. Επιδοτήσεις	42,0	79,6	52,8	43,0	71,5	60,1	47,6	97,2	49,0	18,5	95,0	19,5	55,5
g. Άλλες τρέχουσες δαπάνες	182,8	395,4	46,2	207,2	463,3	44,7	201,5	393,2	51,2	223,0	385,8	57,8	46,7
Σύνολο δαπανών κεφαλαίου	169,9	571,4	29,7	175,6	490,2	35,8	146,0	535,2	27,3	156,4	515,1	30,4	32,2
Υπόλοιπο Γενικής Κυβέρνησης (ESA2010)	195,2	-41,2		-23,0	-33,9		-42,4	64,4		62,5	34,9		
% ΑΕΠ	1,1	-0,2		-0,1	-0,2		-0,2	0,4		0,3	0,2		
Πρωτογενές υπόλοιπο Γενικής Κυβέρνησης	496,4	454,5		212,2	473,9		176,6	529,1		287,5	508,0		
% ΑΕΠ	2,9	2,6		1,2	2,7		1,0	3,0		1,5	2,7		
Ονομαστικό ΑΕΠ (πηγή: Προϋπολογισμός 2018)	17.394			17.637			17.901			18.799			
* Εξαιρουμένων των ποσών κεφαλαιακής ενίσχυσης της Συνεργατικής Κεντρικής Τράπεζας, 1.5 δις ευρώ για το 2014 και 175 εκατ. ευρώ για το 2015.													
** Μέσο ποσοστό εκτέλεσης 2014-2016 (διπλό διάρος για το 2016)													

* Εξαριωμένων των ποσών κεφαλαιακής ενίσχυσης της Συνεργατικής Κεντρικής Τράπεζας. 1.5 δις ευρώ για το 2014 και 175 εκατ. ευρώ για το 2015.

** Μέσο ποσοστό εκτέλεσης 2014-2016 (διπλό θάρος για το 2016)

Στον Πίνακα 5: Δημοσιονομικό υπόλοιπο Γενικής Κυβέρνησης καταγράφεται η μεταβολή των εσόδων και δαπανών της γενικής κυβέρνησης για την περίοδο Ιανουαρίου – Αυγούστου 2017 και παρουσιάζεται σημαντική βελτίωση στα έσοδα και οριακή αύξηση στις δαπάνες.

Πίνακας 5: Δημοσιονομικό υπόλοιπο Γενικής Κυβέρνησης				
Περίοδος : Ιανουάριος - Αύγουστος	2016	2017	Μεταβολή	
	Εκατ. €	Εκατ. €	Εκατ. €	%
Συνολικά έσοδα	4.118,2	4.667,5	549,3	13,3
Τρέχοντα έσοδα	4.094,2	4.635,6	541,4	13,2
Άμεσοι φόροι	1.245,8	1.419,4	173,6	13,9
Έμμεσοι φόροι	1.651,8	1.865,2	213,4	12,9
εκ των οποίων ΦΠΑ	962,4	1.119,5	157,1	16,3
Συνεισφορές κοινωνικών ασφαλίσεων	682,5	756,9	74,4	10,9
Μη φορολογικά έσοδα	514,0	594,1	80,1	15,6
Παροχές	24,0	31,9	7,9	32,9
Συνολικές δαπάνες	4.155,8	4.260,8	105,0	2,5
Τρέχουσες δαπάνες	4.017,6	4.126,8	109,2	2,7
Μισθολόγιο	1.049,8	1.093,6	43,8	4,2
Υπηρεσίες και προϊόντα	229,1	268,4	39,3	17,2
Επιδότησεις	79,5	45,5	-34,0	-42,8
Πληρωμές κοινωνικών ασφαλίσεων	996,6	1.005,3	8,7	0,9
Συντάξεις	349,4	361,4	12,0	3,4
Κοινωνικές συντάξεις	42,3	43,3	1,0	2,4
Τρέχουσες μεταβιβάσεις	930,2	912,8	-17,4	-1,9
Άλλες δαπάνες	13,7	2,2	-11,5	-83,9
Πληρωμές τόκων	326,9	394,5	67,6	20,7
Επενδυτικές δαπάνες	138,2	134,0	-4,2	-3,0
Διορθώσεις	49,7	24,8	-24,9	
Γενικό υπόλοιπο Γενικής Κυβέρνησης	12,1	431,5	419,4	
Πρωτογενές υπόλοιπο Γενικής Κυβέρνησης	336,0	774,5	438,5	
Πηγή: Υπ. Οικονομικών PUB_FIN-FISCAL_DEVELOP-M-AUG17				

Βάσει των πιο πάνω δεδομένων και των πιο πρόσφατων δημοσιονομικών εξελίξεων που περιγράφονται στους πιο πάνω πίνακες, το Συμβούλιο, θεωρεί ότι το 2017 δε θα υπάρξει απόκλιση από τον μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό στόχο. Για το 2018 ο κίνδυνος είναι περιορισμένος (Παράρτημα 3) ειδικότερα αν ληφθεί υπόψη η τάση των τελευταίων χρόνων όπου οι δημοσιονομικοί στόχοι καλύπτονται. Συγκεκριμένα, με βάση το κεντρικό σενάριο και με τα τελευταία δεδομένα, συμπεριλαμβανομένης της υπόθεσης ότι δεν θα ληφθούν μέτρα δημοσιονομικής χαλάρωσης, υπάρχει κίνδυνος απόκλισης από τον ΜΔΣ, που καθορίστηκε για το 2018 στο 0% του ΑΕΠ, κατά 0,5% του ΑΕΠ.

7. Συμπεράσματα

Το Συμβούλιο θεωρεί ότι η άμεση προώθηση των μεταρρυθμίσεων που θα βελτιώνει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και η συγκράτηση των κρατικών δαπανών, συντείνουν στον περιορισμό της πιθανότητας ενός δημοσιονομικού εκτροχιασμού που θα απειλούσε ξανά την σταθερότητα της οικονομίας.

Συγκεκριμένα, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας που μεταξύ άλλων συμπεριλαμβάνει, την ενίσχυση των θεσμών και της διαφάνειας, τον περιορισμό της γραφειοκρατίας, τη δημιουργία ενός πιο αποτελεσματικού και αποδοτικού συστήματος δικαιοσύνης, δημιουργούν τις προϋποθέσεις για επίτευξη διατηρήσιμων και ψηλών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης που θα επιτρέπουν στην οικονομία να αντιμετωπίζει πιο αποτελεσματικά τις σημαντικότερες προκλήσεις, που είναι το ψηλό δημόσιο και ιδιωτικό χρέος, το ψηλό ποσοστό μη εξυπηρετούμενων δανείων και μια πιθανή ανατροπή του μέχρι σήμερα ευνοϊκού περιβάλλοντος.

Όσον αφορά τη συμμόρφωση με το δημοσιονομικό θεσμικό πλαίσιο, με βάση τις πιο πρόσφατες εξελίξεις και παραδοχές, το Συμβούλιο, θεωρεί ότι το 2017 δε αναμένεται απόκλιση από το μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό στόχο, για το 2018 υπάρχει κίνδυνος απόκλισης κάτω από 0,5% του ΑΕΠ, ενώ το δημόσιο χρέος είναι δυνατό να μειωθεί ικανοποιώντας τις σχετικές πρόνοιες.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: Αξιολόγηση μακροοικονομικών προβλέψεων

Νομικό πλαίσιο

Το Δημοσιονομικό Συμβούλιο (Συμβούλιο), τον Απρίλιο 2017, έκρινε ότι οι μακροοικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις που συμπεριλαμβάνονται στο Στρατηγικό Πλαίσιο Δημοσιονομικής Πολιτικής 2018-2020 και βάσει των οποίων καθορίστηκαν τα ανώτατα όρια κρατικών δαπανών, για την ετοιμασία του Κρατικού Προϋπολογισμού 2018, ήταν εντός αποδεκτών ορίων και με βάσει τις τελευταίες εξελίξεις και δεδομένα κρίνονται ως ικανοποιητικά συντηρητικές.

Ο Υπουργός Οικονομικών μετά την έγκριση της πρότασης για το νομοσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού από το Υπουργικό Συμβούλιο, υποβάλλει στη Βουλή των Αντιπροσώπων για ψήφιση το προσχέδιο του Προϋπολογισμού, τουλάχιστον τρεις μήνες πριν την έναρξη του υπό αναφορά οικονομικού έτους.

Κατά τη χρονική περίοδο που μεσολαβεί, πιθανόν να διαφοροποιηθούν οι συνθήκες και τα στατιστικά στοιχεία της οικονομίας, δημιουργώντας την ανάγκη για αναθεώρηση των σχετικών μακροοικονομικών προβλέψεων.

Με βάση τα πιο πάνω και σύμφωνα με τις πρόνοιες της σχετικής νομοθεσίας του Περί Δημοσιονομικής Ευθύνης και του Δημοσιονομικού Πλαισίου Νόμου, Άρθρο 56, προβλέπεται, μεταξύ άλλων, ότι «το νομοσχέδιο του περί Προϋπολογισμού Νόμου βασίζεται στις μακροοικονομικές προβλέψεις που επικυρώνονται από το Συμβούλιο» και επιπλέον «οι μακροοικονομικές προβλέψεις που περιλαμβάνονται στο νομοσχέδιο του περί Προϋπολογισμού Νόμου, υποβάλλονται στο Συμβούλιο για επικύρωση, τουλάχιστον τρεις εβδομάδες πριν την υποβολή του εν λόγω νομοσχεδίου στο Υπουργικό Συμβούλιο για έγκριση».

Αναθεώρηση μακροοικονομικών προβλέψεων

Στον πιο κάτω πίνακα παρουσιάζονται οι δύο σχετικές προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών, η πρώτη του Απριλίου στη βάση της οποίας στηρίζεται το εκάστοτε ΣΠΔΠ και η δεύτερη του Σεπτεμβρίου που αφορά την κατάρτιση του Κρατικού Προϋπολογισμού για το επόμενο έτος.

Κυριότεροι μακροοικονομικοί δείκτες																
	2016			2017				2018				2019				2020
	Απρ. 16	Σεπ.16	Απρ. 17	Απρ. 16	Σεπ.16	Απρ. 17	Σεπ.17	Απρ. 16	Σεπ.16	Απρ. 17	Σεπ.17	Απρ. 16	Σεπ.16	Απρ. 17	Σεπ.17	Σεπ.17
ΑΕΠ σε σταθερές τιμές, ρυθμός μεταβολής (%)	2,2	2,7	2,8	2,5	2,8	2,9	3,6	2,5	2,8	2,9	3,0	2,5	2,8	2,7	2,7	2,7
Ποσοστό ανεργίας (%)	13,5	12,5	13,0	12,5	11,0	11,5	11,0	11,5	10,0	10,0	9,5	10,0	9,0	8,5	8,0	6,5
Πληθωρισμός (%)	-0,7	-0,9	-1,4	0,5	0,5	1,3	1,1	1,6	1,5	1,0	1,0	2,0	2,0	1,5	1,5	2,0
Δημοσιονομικό ισοζύγιο, % του ΑΕΠ	-0,2	-0,3	0,4	-0,3	-0,6	0,2	0,9	-0,2	-0,1	0,4	1,0	0,5	0,7	0,4	1,0	1,1
Πρωτογενές ισοζύγιο, % του ΑΕΠ	2,4	2,3	3,0	2,2	2,0	2,6	3,5	2,3	2,5	2,9	3,8	3,0	3,4	3,0	3,8	3,8
Δημόσιο χρέος, % του ΑΕΠ	105,4	108,3	107,8	101,5	105,3	104,0	102,7	97,7	101,7	99,7	97,9	88,6	95,8	94,6	93,3	88,4
Απρίλιος 2016	Υποθέσεις και παράμετροι για την υποβολή του ΣΠΔΠ 2017-2019															
Σεπτέμβριος 2016	Υποθέσεις και παράμετροι για την υποβολή του Κρατικού Προϋπολογισμού 2017															
Απρίλιος 2017	Υποθέσεις και παράμετροι για την υποβολή του ΣΠΔΠ 2018-2020															
Σεπτέμβριος 2017	Υποθέσεις και παράμετροι για την υποβολή του Κρατικού Προϋπολογισμού 2018															

Εξελίξεις περιόδου Απριλίου – Σεπτεμβρίου, 2017

Το Συμβούλιο ουσιαστικά προχώρησε στην αξιολόγηση κατά πόσο οι εξελίξεις που μεσολάβησαν μεταξύ της ετοιμασίας του ΣΠΔΠ 2018-2020 και του Προϋπολογισμού 2018, αιτιολογούν τις προβλέψεις και αν υπάρχουν οι όποιες αναθεωρήσεις στα μακροοικονομικά δεδομένα.

Ρυθμοί μεταβολής βασικών μακροοικονομικών δεικτών																				
Συγκριτικός πίνακας προβλέψεων Υπ. Οικονομικών και άλλων οργανισμών																				
	2017					2018					2019					2020				
	Υπ. Οικ.	Ευρ. Επ.	ΔΝΤ	ΚΤΚ	Παν. Κυπ.	Υπ. Οικ.	Ευρ. Επ.	ΔΝΤ	ΚΤΚ	Παν. Κυπ.	Υπ. Οικ.	Ευρ. Επ.	ΔΝΤ	ΚΤΚ	Παν. Κυπ.	Υπ. Οικ.	Ευρ. Επ.	ΔΝΤ	ΚΤΚ	Παν. Κυπ.
Πραγματικό ΑΕΠ	3,6	2,5	3,4	3,1	3,0	3,0	2,3	2,6	3,2	2,7	2,7		2,4	3,2		2,7		2,2		
Δημόσια κατανάλωση	1,9	0,7		2,8		0,9	0,8		1,2		0,6			2,3		0,3				
Ιδιωτική κατανάλωση	3,0	2,1	Σημ.	2,3		2,5	1,9	Σημ.	2,2		2,3		Σημ.	2,2		2,3		Σημ.		
Επενδύσεις Πάγιου Κεφαλαίου	2,7	3,4	5,9	-15,4		2,7	4,9	4,1	10,2	Σημ.	3,1		7,8	9,0		3,2		5,2		
Εξαγωγές	3,2	3,3	Σημ.	3,0		3,6	3,2	Σημ.	3,2	Σημ.	3,6		Σημ.	3,1		3,6		Σημ.		
Εισαγωγές	1,2	2,9		-2,2		3,3	3,2		3,2		3,3			3,2		3,3				
Αποπληθωριστής ΑΕΠ	1,4	0,8	1,2			1,0	0,9	1,6			1,5	Σημ.	1,1		Σημ.	2,0	Σημ.	1,6	Σημ.	Σημ.
Ονομαστικό ΑΕΠ	5,0	Σημ.	4,6	Σημ.		4,0	Σημ.	4,3	Σημ.		4,2		3,5	Σημ.		4,7		3,9		
Εναρμονισμένος πληθωρισμός	1,1	1,2	0,8	1,2	1,3	1,0	1,1	0,7	1,3	1,9	1,5		1,1	1,5		2,0		1,8		
Απασχόληση	3,0	2,3	Σημ.	2,7		2,4	1,9	Σημ.	2,7		2,0		Σημ.	2,7		1,7		Σημ.		
Ανεργία	11,0	11,7	11,8	10,8		9,5	10,6	10,7	8,9		8,0		9,9	7,0		6,5		9,2		
Απολαβές υπαλλήλων	4,0	Σημ.		Σημ.	Σημ.	3,9	Σημ.		Σημ.	Σημ.	4,0			Σημ.		3,7				
Απολαβές ανά υπάλληλο	1,0	0,7	Σημ.	1,4		1,5	1,1	Σημ.	1,9		2,0		Σημ.	2,7		2,0		Σημ.		
Πηγές Οργανισμός			Έκδοση			Σύνδεσμος														
ΔΝΤ			ΔΝΤ			Παγκόσμιες Οικονομικές Οκτώβριος 2017 με επεξεργασία δεδομένων			http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2017/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=64&pr.y=11&sy=2015&ey=2022&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=423&s=NGDP_RPCH%2CNGDP%2CNGDP_D%2CNIID_NGDP%2CPCPI%2CPCPIE%2CPCPIEPCH%2CLUR%2CLE%2CGGX%2CGGXCNL%2CGGXCNL_NGDP&grp=0&a=											
Ευρ.Επ.			Ευρωπαϊκή Επιτροπή			Εαρινές προβλέψεις 2017			https://ec.europa.eu/info/files/spring-2017-economic-forecast-cyprus_en											
ΚΤΚ			Κεντρική Τράπεζα Κύπρου			Οικονομικό Δελτίο 6/2017			https://www.centralbank.cy/en/publications/economic-bulletin											
Παν.Κυπ.			Πανεπιστήμιο Κύπρου			Οικονομικές Προοπτικές Ιουλίου 2017			https://www.ucy.ac.cy/erc/documents/EconomicOutlook_GkSummary_Jul17.pdf											
Σημ.			Δεν υπάρχει πρόβλεψη για τα συγκεκριμένα στοιχεία																	

Το Συμβούλιο, για την αξιολόγηση των μακροοικονομικών προβλέψεων χρησιμοποιεί τη μέθοδο σύγκρισης με τις προβλέψεις άλλων ανεξάρτητων οργανισμών/φορέων και κατά πόσο αυτές αντανακλούν το γενικό οικονομικό κλίμα και προοπτικές. Ο πιο πάνω Πίνακας παρουσιάζει τη σύγκριση των προβλέψεων καθώς και τις τελευταίες εκτιμήσεις για τα μακροοικονομικά δεδομένα μέχρι τον Οκτώβριο του 2017 για το 2017 αλλά και για την τριετία 2018-2020.

Από τον Απρίλιο 2017, μέχρι σήμερα, έχουν προχωρήσει σε αναθεώρηση των προβλέψεων εκτός από το Υπουργείο Οικονομικών, το Κέντρο Οικονομικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Κύπρου και η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου.

Κέντρο Οικονομικών Ερευνών Πανεπιστημίου Κύπρου

Όσον αφορά το Κέντρο Οικονομικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Κύπρου, παρατίθενται τα κυριότερα σημεία των τελευταίων δημοσιεύσεων του, όπως και σημειώσεις από συνάντηση του Συμβουλίου με αρμόδιο εκπρόσωπο του Κέντρου.

ΚΟΕ – Δείκτης Οικονομικής Συγκυρίας και Οικονομικές Προοπτικές

- Με βάση το Δείκτη Οικονομικής Συγκυρίας (ΔΟΣ) που ετοιμάζει το Κέντρο Οικονομικών Ερευνών (ΚΟΕ) του Πανεπιστημίου Κύπρου, τον Αύγουστο 2017 ο Δείκτης επιδεινώθηκε κατά 7 μονάδες σε σύγκριση με τον Ιούλιο 2017 στις 110,9 μονάδες. Η πτώση οφείλεται κυρίως στη χειροτέρευση του επιχειρηματικού κλίματος στις υπηρεσίες λόγω λιγότερο θετικών αξιολογήσεων της παρούσας κατάστασης και σημαντικής αναθεώρησης προς τα κάτω των προσδοκιών για τον κύκλο εργασιών τους επόμενους τρεις μήνες. Παρά την πτώση που σημειώθηκε τον Αύγουστο, ο δείκτης παραμένει πάνω από τον μακροχρόνιο μέσο όρο του, αντικατοπτρίζοντας την ενισχυμένη εμπιστοσύνη στην κυπριακή οικονομία.
- Σύμφωνα με το Δελτίο Οικονομικές Προοπτικές που δημοσιεύει το ΚΟΕ για το μήνα Ιούλιο, οι παράγοντες που θα συμβάλουν στην προβλεπόμενη άνοδο του ΑΕΠ για το 2017 και 2018 είναι οι ακόλουθοι:
 - Ισχυροί ρυθμοί αύξησης της δραστηριότητας και απασχόλησης στην Κύπρο το πρώτο τρίμηνο του 2017.
 - Περαιτέρω θετικές εξελίξεις σε εγχώριους προπορευόμενους δείκτες κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2017, καθώς και τα ψηλά επίπεδα οικονομικής εμπιστοσύνης που καταγράφονται στην Κύπρο.
 - Βελτιούμενες εγχώριες χρηματοπιστωτικές συνθήκες, που χαρακτηρίζονται από αύξηση των καταθέσεων και συνέχιση της απομόχλευσης, καθώς και τα χαμηλά επίπεδα δανειστικών επιτοκίων.
 - Ευνοϊκό εξωτερικό οικονομικό περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από σταθερούς ρυθμούς ανάπτυξης και ψηλά επίπεδα οικονομικής εμπιστοσύνης στην Ευρωζώνη και την ΕΕ, την ανθεκτικότητα της βρετανικής οικονομίας παρά την αβεβαιότητα για την πορεία της χώρας εκτός της ΕΕ, την ανάκαμψη της ρωσικής οικονομίας και τη θετική πορεία των διεθνών χρηματιστηριακών αγορών.
 - Άλλοι παράγοντες, όπως η θετική δημοσιονομική επίδοση και τα χαμηλά επίπεδα των ευρωπαϊκών επιτοκίων, έχουν υποβοηθήσει επίσης την ανάκαμψη της οικονομίας.

Στο δελτίο αναφέρεται ότι το 2017, το ΑΕΠ σε σταθερές τιμές προβλέπεται να αυξηθεί κατά 3,0%. Το δεύτερο και το τρίτο τρίμηνο του 2017, το πραγματικό ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα αυξηθεί κατά 2,9% (συγκριτικά με τα αντίστοιχα τρίμηνα του 2016) και το τελευταίο τρίμηνο του έτους ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ προβλέπεται σε 2,8%. Το 2018 ο ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα σημειώσει μικρή επιβράδυνση, με την πρόβλεψη να διαμορφώνεται στο 2,7%. Σε συνάντηση με στέλεχος της ομάδας του ΚΟΕ θεωρείται βέβαιο ότι θα γίνει σημαντική θετική αναθεώρηση των μακροοικονομικών προβλέψεων και ειδικότερα του ρυθμού μεταβολής του ΑΕΠ.

Πέραν των θετικών αποτελεσμάτων σχεδόν όλων των τομέων της οικονομίας, η σημαντική θετική αναθεώρηση του ρυθμού μεταβολής του ΑΕΠ από τη Eurostat για το 1ο τρίμηνο από 0,6% που είχε γίνει στις 8/6/2017¹² σε 1,0% στις 7/9/2017¹³ θα έχει τη σημαντικότερη επίδραση. Με ρυθμό 0,6% το πρώτο τρίμηνο παρουσίαζε εικόνα επιβράδυνσης της ανάπτυξης σε σχέση με 0,7% τα προηγούμενα τρίμηνα. Με την αναθεώρηση στο 1,0% παρουσιάζεται εικόνα επιτάχυνσης του ρυθμού ανάπτυξης σε σχέση με 0,8% τα προηγούμενα τρίμηνα.

Νεότερα στοιχεία

Σε συνάντηση του Συμβουλίου με αρμόδιο πρόσωπο του Κέντρου Οικονομικών Ερευνών, συζητήθηκαν οι τελευταίες προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών και τυχόν διαφοροποιήσεις στο περιβάλλον μετά τις πιο πάνω εκδόσεις. Αναφέρεται ότι ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας θα αναθεωρηθεί προς τα πάνω λόγω καλυτέρευσης του μακροοικονομικού περιβάλλοντος και τόνωσης της οικονομικής δραστηριότητας καθώς και νεότερα στοιχεία για το ΑΕΠ δείχνουν θετικότερη τάση από τις προηγούμενες προβλέψεις.

Κεντρική Τράπεζα Κύπρου

Οικονομικό δελτίο ΚΤΚ Ιουνίου 2017

Με βάση τις εκτιμήσεις όπως αυτές αποτυπώνονται στο Οικονομικό Δελτίο του Ιουνίου 2017 της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου, ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας, για ολόκληρο το 2017, αναμένεται να ξεπεράσει το 3,0%. Η καλύτερη από την αναμενόμενη πορεία της κυπριακής οικονομίας αντανακλά την πορεία σχεδόν όλων των κύριων παραγωγικών τομέων. Από τα υφιστάμενα στοιχεία και σε συνδυασμό με τους υπόλοιπους βραχυπρόθεσμους δείκτες η κυπριακή οικονομία προβλέπεται να καταγράψει συνολικά ανάκαμψη της τάξης του 3,1% το 2017. Μετά από πρόσφατη συνάντηση με ομάδα τεχνοκρατών της Κεντρικής Τράπεζας υπάρχουν οι ενδείξεις ότι λόγω θετικότερων οικονομικών δεικτών, ειδικότερα σε σχέση με τον τουρισμό, καθώς και νεότερων στοιχείων για το ΑΕΠ, οι αρχικές εκτιμήσεις για το ΑΕΠ είναι πολύ συγκρατημένες.

Για το 2017, η κατανάλωση παρουσιάζει θετικό ρυθμό 2,3% μέσω της τόνωσης του διαθέσιμου εισοδήματος, οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου εξαιρουμένης της επίδρασης του μεταφορικού εξοπλισμού (πλοία) αναμένεται να καταγράψουν αύξηση, καθώς επίσης οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, αναμένεται να καταγράψουν περαιτέρω αύξηση της τάξης του 3%, κυρίως από την αύξηση στα έσοδα από τους τομείς του τουρισμού, των υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών, πληροφορικής και πληροφόρησης καθώς και των μεταφορών.

Για τα έτη 2018 και 2019 θα καταγραφεί περαιτέρω μεγέθυνση του ΑΕΠ της τάξης του 3,2% σε ετήσια βάση και για τα δύο έτη λόγω της ενίσχυσης των κεφαλαιουχικών

¹² <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8057546/2-08062017-AP-EN.pdf/8321df8a-ba1b-433e-9cdc-bfd81e3f4a45>

¹³ <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8213935/2-07092017-AP-EN.pdf/6fe1f60c-51e2-4b98-9d14-ca6ea5c7e260>

επενδύσεων μέσω της υλοποίησης των αναπτυξιακών έργων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και της ενίσχυσης των εξαγωγών μέσω του τουρισμού και των άλλων υπηρεσιών.

Πληθωρισμός

Αναφορικά για το επίπεδο τιμών, για το 2017 ο πληθωρισμός στην Κύπρο αναμένεται να επιστρέψει σε θετικά επίπεδα, φθάνοντας το 1,2% σε σύγκριση με -1,2% το 2016. Η αύξηση αυτή στο επίπεδο τιμών είναι κυρίως αποτέλεσμα της αύξησης των τιμών όλων των κατηγοριών αγαθών και υπηρεσιών και σε μικρότερο βαθμό στις αυξήσεις της τιμής του πετρελαίου. Τα έτη 2018 και 2019 ο πληθωρισμός αναμένεται να ανέλθει στο 1,3% και 1,5%, αντίστοιχα, επηρεαζόμενος κυρίως από την προβλεπόμενη συνέχιση της εγχώριας οικονομικής ανάκαμψης και την άνοδο στις τιμές των αγαθών και υπηρεσιών.

Ανεργία

Το ποσοστό ανεργίας αναμένεται να καταγράψει περαιτέρω μείωση το 2017 φθάνοντας στο 10,8% από 13% το 2016. Συνεχιζόμενη βελτίωση αναμένεται να καταγραφεί το 2018 και το 2019, φτάνοντας στο 8,9% και 7%, αντίστοιχα. Η πορεία της ανεργίας διαγράφεται σχετικά ηπιότερη από τις αρχικές προβλέψεις κυρίως λόγω της σημαντικής μείωσης της παρουσίας των ξένων εργατών στην Κύπρο, της συνεχιζόμενης ανάκαμψης της απασχόλησης καθώς και στην ευελιξία που επέδειξε η κυπριακή αγορά εργασίας σε σχέση με τους μισθούς.

Σε συνάντηση του Συμβουλίου με ομάδα τεχνοκρατών της Κεντρικής Τράπεζας τονίστηκε ότι η αναθεώρηση προς τα πάνω του ρυθμού ανάπτυξης για την περίοδο 2017-2020 είναι δικαιολογημένη και συνάδει και με τα νεότερα δεδομένα αλλά επειδή ακόμα και ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας βρίσκεται πιο χαμηλά από το δυνητικό ΑΕΠ.

Σχετικά με το θέμα των ΜΕΔ, η κατάσταση είναι αρκετά καλύτερη σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, αν και το πρόβλημα των ΜΕΔ δεν έχει λυθεί αλλά η κατάσταση έχει ομαλοποιηθεί.

Στατιστικοί Δείκτες

Με βάση τα τελευταία δημοσιευμένα στατιστικά στοιχεία και βραχυπρόθεσμους δείκτες, τα οποία αφορούν τα κυριότερα μακροοικονομικά μεγέθη και τους κυριότερους τομείς οικονομικής δραστηριότητας (μεταξύ άλλων τον τουρισμό, τις υπηρεσίες και το επιχειρηματικό κλίμα) διαφαίνονται οι θετικές εξελίξεις που αιτιολογούν την βελτιωμένη εικόνα των στοιχείων και αποτυπώνουν μια θετικότερη τάση για τις προβλέψεις. Από τα δεδομένα αποτυπώνεται η ελαφρά αυξητική πορεία των τιμών σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, η περεταίρω μείωση της ανεργίας, η βελτίωση της πορείας των βραχυπρόθεσμων δεικτών σε σχέση με προηγούμενα έτη αναφορικά για το δευτερογενή τομέα της οικονομίας (βιομηχανία, κατασκευές) και τις υπηρεσίες αλλά και η σταθεροποιητική πορεία του χρηματοπιστωτικού τομέα.

Επιπρόσθετα, με βάση το πρόσφατο δελτίο τύπου της Eurostat για το ρυθμό ανάπτυξης στην Ευρωζώνη και γενικότερα στην ΕΕ για το δεύτερο τρίμηνο του 2017, το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 2,3% στην Ευρωζώνη και 2,4% σε επίπεδο όλων των χωρών της ΕΕ σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του 2016. Συγκεκριμένα για την κυπριακή οικονομία, ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας για το δεύτερο τρίμηνο του 2017, υπολογίζεται σε 3,5% σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2016, ενώ θετικός ρυθμός ανάπτυξης της τάξης του 3,7% καταγράφηκε το πρώτο τρίμηνο του 2017.

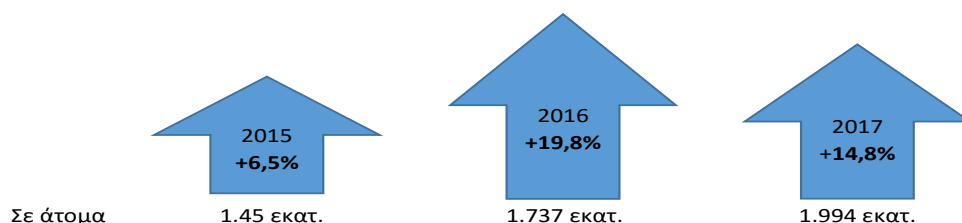
Από αυτά τα στοιχεία καταδεικνύεται η θετική πορεία της οικονομίας σε μεγαλύτερους ρυθμούς ανάπτυξης από τις αρχικές εκτιμήσεις και τη συνεχή βελτίωση τόσο του οικονομικού κλίματος όσο και των δεικτών γενικότερα.

Περιγραφή δεικτών και δεδομένων

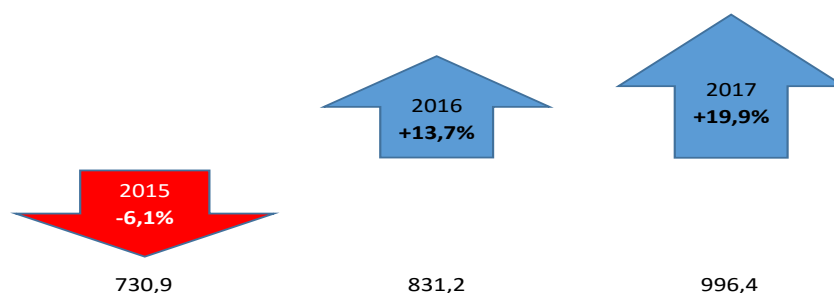
Τουρισμός

Στα παρακάτω γραφήματα αποτυπώνονται συγκριτικά οι θετικές εξελίξεις στον τουριστικό τομέα, μέσω των αυξημένων αφίξεων και των ενισχυμένων τουριστικών εσόδων κατά την προηγούμενη τριετία. Επιπρόσθετα, η δυναμική του τουρισμού σύμφωνα με δηλώσεις του γενικού διευθυντή του Παγκύπριου Συνδέσμου Ξενοδόχων, αναμένεται να συνεχιστεί και για το επόμενο έτος, αφού μεγάλοι οργανωτές ταξιδιών έχουν ξεκινήσει κρατήσεις για το επόμενο καλοκαίρι και τα δωμάτια που δεσμεύονται στην Κύπρο είναι περισσότερα σε σύγκριση με πέρσι.

Αφίξεις τουριστών Ιανουαρίου – Ιουλίου, 2015-2017

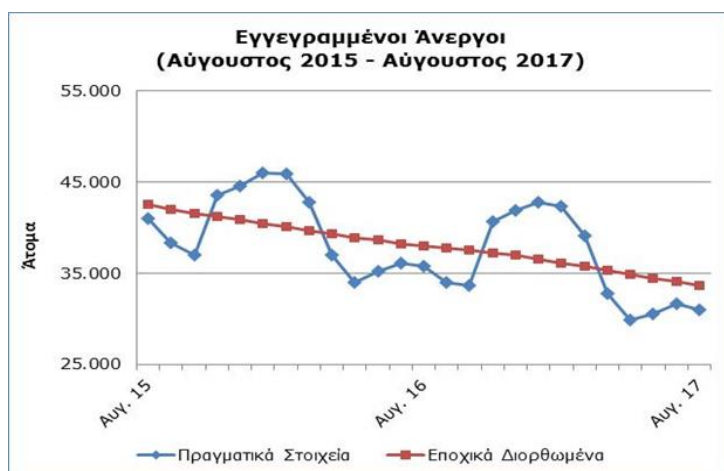

Τουριστικά έσοδα (εκατ. ευρώ) Ιανουαρίου – Ιουνίου, 2015-2017

Ανεργία και απασχόληση

Με βάση τα πιο πρόσφατα στατιστικά στοιχεία για την ανεργία που ανακοίνωσε η Eurostat, η ανεργία στην Κύπρο παρέμεινε σταθερή στο 10,8% για τον Ιούλιο 2017, σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα.

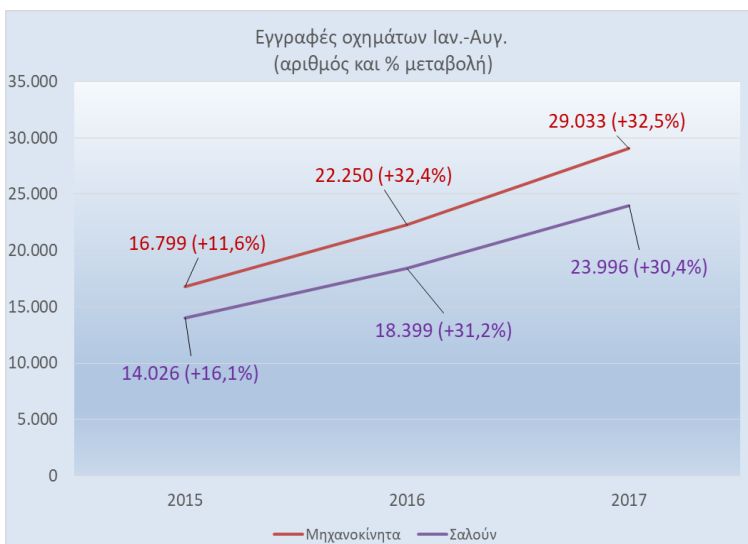
Με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία για την εγγεγραμμένη ανεργία που δημοσιεύει η Στατιστική Υπηρεσία, ο αριθμός των εγγεγραμμένων ανέργων στο τέλος Αυγούστου 2017, έφτασε τα 31.003 πρόσωπα. Με βάση τα στοιχεία διορθωμένα για εποχικές διακυμάνσεις, τα

οποία δείχνουν την τάση της ανεργίας, ο αριθμός των εγγεγραμμένων ανέργων τον Αύγουστο 2017 μειώθηκε στα 33.614 πρόσωπα σε σύγκριση με 34.093 τον προηγούμενο μήνα (μείωση 1,4%).

Για την απασχόληση, με βάση τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού¹⁴ προκύπτει αύξηση στην απασχόληση κατά το πρώτο τρίμηνο του 2017 της τάξης του 4% σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο.

Εγγραφές μηχανοκινήτων οχημάτων

Κατά την περίοδο Ιαν.-Αυγ. 2017, οι συνολικές εγγραφές οχημάτων αυξήθηκαν κατά

32,5% και έφθασαν τις 29.033, σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2016. Ανάλογη αύξηση σημειώνεται και στις εγγραφές επιβατηγών αυτοκινήτων σαλούν. Στο γράφημα, παρουσιάζονται συγκριτικά στοιχεία για την τελευταία τριετία για την περίοδο Ιαν.-Αυγ.

Διαφαίνεται ότι με τα υφιστάμενα δεδομένα, για το 2017 η αγορά αυτοκινήτου αναμένεται να συνεχίσει τη θετική της πορεία με αντίστοιχο αντίκτυπο και στα δημόσια έσοδα.

¹⁴

<http://www.cystat.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/1CFC41A9DB13A848C225803D00545AD6?OpenDocument&sub=1&sel=1&e=&print>

Βιομηχανία - κατασκευές

Αναφορικά με τη συνεισφορά του δευτερογενούς τομέα της οικονομίας, κατά την περίοδο Ιανουαρίου – Μαΐου 2017 εκδόθηκαν 2.368 άδειες οικοδομής σε σύγκριση με 2.156 την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους. Η συνολική αξία των αδειών αυτών αυξήθηκε κατά 28,3% και το συνολικό εμβαδόν κατά 36,2%. Ο αριθμός των οικιστικών μονάδων παρουσίασε αύξηση της τάξης του 41,0%.

Όσον αφορά στον τομέα της βιομηχανίας, ο Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής για τον μήνα Ιούνιο 2017 ανήλθε στις 90,2 μονάδες (βάση 2010=100), σημειώνοντας αύξηση 0,6% σε σύγκριση με τον Ιούνιο 2016. Για την περίοδο Ιανουαρίου – Ιουνίου 2017, ο δείκτης παρουσίασε άνοδο 5,3% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου χρόνου. Ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών Βιομηχανίας για τον μήνα Μάιο 2017 ανήλθε στις 90,2 μονάδες (βάση 2010=100), σημειώνοντας αύξηση 18,1% σε σύγκριση με τον Μάιο 2016. Για την περίοδο Ιανουαρίου – Μαΐου 2017, ο δείκτης παρουσίασε αύξηση 12,8% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου χρόνου.

Κατανάλωση

Ο Δείκτης Όγκου Κύκλου Εργασιών Λιανικού Εμπορίου για τον μήνα Ιούνιο 2017 αυξήθηκε κατά 6,4% σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους και έφτασε στις 100,8 μονάδες (βάση 2010=100). Για την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουνίου 2017 ο δείκτης υπολογίζεται ότι σημείωσε αύξηση 3,9% σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2016.

Σε συνάφεια με τον πιο πάνω Δείκτη, σύμφωνα με στοιχεία της JCC η αξία των συναλλαγών με πιστωτικές κάρτες στην εγχώρια αγορά, αυξήθηκε κατά 17% τον

Αύγουστο σε σχέση με πέρσι, φθάνοντας στα €223,2 εκατ.. Ο αριθμός των συναλλαγών ανήλθε στα 3,9 εκατ. παρουσιάζοντας αύξηση 18%. Για την περίοδο Ιαν.-Αυγ. 2017 η χρήση πιστωτικών καρτών παρουσίασε αύξηση 13% φθάνοντας στα €1.743,4 εκατ..

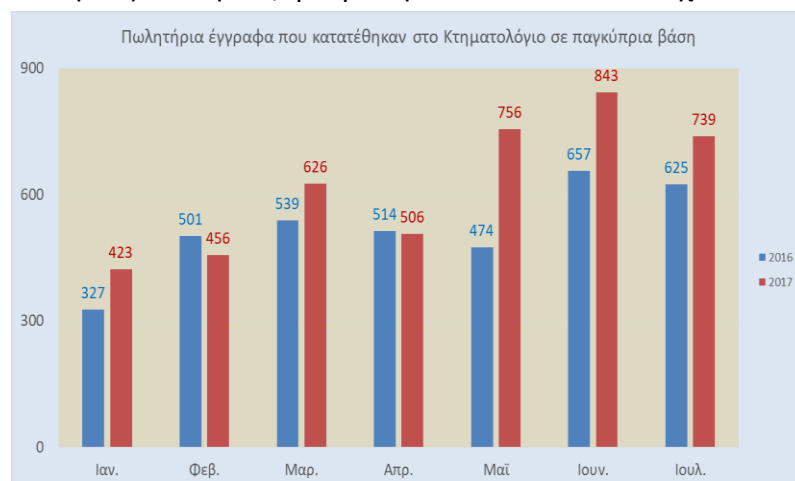
Τα πιο πάνω στοιχεία αποτυπώνουν τις ενδείξεις για διατήρηση ή ενδυνάμωση της κατανάλωσης για το 2017 σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη. Συνεπώς, αναμένεται να αποτελέσει ένα από τους σημαντικούς παράγοντες για περαιτέρω ώθηση της οικονομίας. Στο πιο κάτω γράφημα παρουσιάζονται συγκριτικά για την τελευταία τριετία, η αξία των συναλλαγών με πιστωτικές κάρτες για το πρώτο τετράμηνο κάθε έτους.

Εμπορικό ισοζύγιο

Με βάση τα στατιστικά στοιχεία για το εξωτερικό εμπόριο¹⁵ για την περίοδο Απριλίου-Ιουλίου 2017, το εμπορικό ισοζύγιο είναι βελτιωμένο σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο κατά €613,6 εκατ., με το μισό μέρος περίπου της βελτίωσης να προέρχεται από τις αυξημένες εξαγωγές (βελτίωση κατά €290 εκατ.).

Συναλλαγές ακίνητης ιδιοκτησίας

Σημαντική αύξηση της τάξης 19,6% παρουσίασαν κατά την περίοδο Ιαν.-Ιουλ. 2017 οι πωλήσεις ακινήτων, με βάση τα στατιστικά στοιχεία που ανακοίνωσε το Τμήμα

Κτηματολογίου και Χωρομετρίας για τα πωλητήρια έγγραφα που έχουν κατατεθεί. Για τον μήνα Ιούλιο οι πωλήσεις είναι αυξημένες κατά 18,2% σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2016. (βλ. Πίνακα).

Αναφορικά με τον αριθμό των τεμαχίων που μεταβιβάστηκαν, κατά το μήνα Ιούλιο υπάρχει μείωση της τάξης του 12,7% σε σχέση με τον Ιούλιο 2016 ενώ για την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2017 υπάρχει μείωση 1,8% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2016. Αναφορικά με το συνολικό αποδεχθέν ποσό αυτών των μεταβιβάσεων υπάρχει αύξηση 6,3% για το μήνα Ιούλιο 2017 σε σχέση με τον αντίστοιχο περσινό μήνα. Για την περίοδο του πρώτου επτάμηνου 2017 καταγράφεται μείωση 5,0% σε σχέση με το πρώτο επτάμηνο του 2016.

Εξωτερικό περιβάλλον

Η κυπριακή οικονομία επηρεάζεται από τις διεθνείς εξελίξεις και ειδικότερα σε σχέση με τους βασικότερους οικονομικούς της εταίρους. Η ψήφος της Βρετανίας υπέρ του Brexit και η πιθανή ενεργοποίηση του Άρθρου 50 της Συνθήκης της ΕΕ οδήγησε σε αύξηση των πιθανών αρνητικών επιπτώσεων στην Ευρωζώνη, λόγω της αβεβαιότητας η οποία θα επηρέαζε την κατανάλωση, την εξωτερική ζήτηση για υπηρεσίες, την επιχειρηματικότητα και κατά συνέπεια το εμπόριο, τις επενδύσεις και την προσωπική κατανάλωση. Επιπλέον, πιθανόν να δημιουργούσε αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη στην Ευρωζώνη.

Η Ελλάδα παρά την επίτευξη συμφωνίας με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς, συνεχίζει να αντιμετωπίζει άμεσους σημαντικούς κινδύνους, δημιουργώντας κλίμα αβεβαιότητας.

¹⁵

http://www.cystat.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/externaltrade_41main_gr/externaltrade_41main_gr?OpenForm&sub=1&seI=2

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: Πρόσφατα οικονομικά στοιχεία και εξελίξεις

Μετά την επικύρωση των μακροοικονομικών προβλέψεων οι οποίες ετοιμάστηκαν για την κατάρτιση του Προϋπολογισμού 2018 και αξιολογήθηκαν από το Συμβούλιο στις 15/9/2017, έχουν ληφθεί υπόψη και τα παρακάτω δεδομένα, στοιχεία και εξελίξεις που αφορούν μεταξύ άλλων τις αξιολογήσεις των διεθνών οίκων για την οικονομία, την πορεία των βραχυπρόθεσμων δεικτών, τους δείκτες οικονομικού κλίματος, δείκτες για την ανεργία, τον τουρισμό, τις υπηρεσίες καθώς και εκτιμήσεις άλλων

Διεθνείς Οίκοι Αξιολόγησης

Σε πρόσφατη αξιολόγηση του στις 15 Σεπτεμβρίου, ο οίκος αξιολόγησης Standard & Poor's, επιβεβαίωσε την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας της κυπριακής οικονομίας, στο BB+, αναθεωρώντας ταυτόχρονα τις προοπτικές από σταθερές σε θετικές. Ο οίκος διατηρεί την Κύπρο μία μόλις βαθμίδα κάτω από την επενδυτική κατηγορία, σε αντίθεση με τους οίκους Fitch και Moody's που διατηρούν την Κύπρο τρεις βαθμίδες, κάτω από την επενδυτική κατηγορία.

Σύμφωνα με τον οίκο, αυτό σημαίνει ότι πιθανό να προχωρήσει σε αναβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας στους επόμενους 12 μήνες, εάν η δημοσιονομική εξυγίανση συνεχίσει απρόσκοπτα και η οικονομία εξακολουθήσει να ανακάμπτει στα προ της κρίσης επίπεδα. Οι «Standard & Poor's», ήταν ο πρώτος οίκος που υποβάθμισε την κυπριακή οικονομία στην κατηγορία σκουπίδια, τον Δεκέμβριο του 2012.

Ο οίκος προβλέπει ότι η μεγέθυνση του ΑΕΠ θα κυμανθεί κατά μέσο όρο στο 3% την περίοδο 2017-2020.

Στατιστικά στοιχεία και βραχυπρόθεσμοι δείκτες

Τουρισμός

1. Με βάση τα αποτελέσματα της Έρευνας Ταξιδιωτών, οι αφίξεις τουριστών τον Αύγουστο 2017 ανήλθαν σε 523.651 σε σύγκριση με 458.645 τον Αύγουστο 2016, σημειώνοντας αύξηση 14,2%. Για την περίοδο Ιανουαρίου – Αυγούστου 2017 οι αφίξεις τουριστών ανήλθαν σε 2.517.887 σε σύγκριση με 2.196.017 την αντίστοιχη περίοδο του 2016, σημειώνοντας αύξηση 14,7%. Συμπεριλαμβανομένων των αφίξεων του Αυγούστου 2017, ήταν οι ψηλότερες που είχαμε στην Κύπρο μέχρι σήμερα για την εν λόγω περίοδο αλλά και οι ψηλότερες αφίξεις που καταγράφηκαν ποτέ στην Κύπρο κατά τους πρώτους οκτώ μήνες του έτους.

2. Με βάση τα αποτελέσματα της Έρευνας Ταξιδιωτών τα έσοδα από τον τουρισμό τον Ιούλιο 2017 ανήλθαν σε €425,7 εκατ. σε σύγκριση με €402,2 εκατ. τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου χρόνου, σημειώνοντας αύξηση 5,8%. Για την περίοδο Ιανουαρίου – Ιουλίου 2017 τα έσοδα από τον τουρισμό υπολογίζονται σε €1.422,1 εκατ. σε σύγκριση με €1.233,4 εκατ. την αντίστοιχη περίοδο του 2016 σημειώνοντας αύξηση 15,3%.

Απασχόληση- Ανεργία

3. Με βάση τα αποτελέσματα της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού για το 2ο τρίμηνο του 2017, το εργατικό δυναμικό ανήλθε σε 424.807 άτομα ή 61,4% του πληθυσμού (άνδρες 66,6%, γυναίκες 56,7%) σε σύγκριση με 417.080 άτομα (61,3%) το αντίστοιχο τρίμηνο του 2016.

Ο αριθμός των απασχολούμενων ήταν 379.842 άτομα και το ποσοστό απασχόλησης 54,9% (άνδρες 59,9%, γυναίκες 50,4%) σε σύγκριση με 366.742 άτομα (53,9%) το αντίστοιχο τρίμηνο του 2016.

Ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε 44.965 άτομα και το ποσοστό ανεργίας σε 10,6% του εργατικού δυναμικού (άνδρες 10,1%, γυναίκες 11,1%) σε σύγκριση με 50.339 άτομα (12,1%) το αντίστοιχο τρίμηνο του 2016.

Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία για την ανεργία της Eurostat, στην Κύπρο παρέμεινε στο 10,7% τον Αύγουστο (σε σχέση με 10,7% τον Ιούλιο και 10,9% τον Ιούνιο). Αναφέρεται ότι η ανεργία στην Κύπρο τον Αύγουστο 2016 ήταν 13,1%, καταγράφοντας τη μεγαλύτερη ετήσια μείωση (από 13,1% σε 10,7%).

Κατασκευές

4. Ο Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές για το δεύτερο τρίμηνο του 2017 ανήλθε στις 66,5 μονάδες (βάση 2010=100,0), σημειώνοντας αύξηση 32,6% έναντι του δεύτερου τριμήνου του 2016. Κατά τύπο έργου, σημειώθηκε άνοδος της τάξης του 37,5% στα κτίρια και 14,0% στα έργα πολιτικού μηχανικού κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2017 σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2016.

5. Ο Δείκτης Τιμών Κατασκευαστικών Υλικών για τον μήνα Αύγουστο 2017 ανήλθε στις 100,76 μονάδες (βάση 2010=100,00), σημειώνοντας αύξηση της τάξης του 0,27% σε σχέση με τον Ιούλιο 2017. Για την περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου 2017, ο δείκτης σημείωσε αύξηση της τάξης του 0,29% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2016.

6. Ο αριθμός των αδειών οικοδομής που εκδόθηκαν κατά το μήνα Ιούλιο 2017 ανήλθε στις 492. Η συνολική αξία των αδειών αυτών έφθασε τα €202,3 εκατ. και το συνολικό εμβαδόν τις 176,1 χιλιάδες τ.μ. Με τις άδειες αυτές προβλέπεται να ανεγερθούν 537 οικιστικές μονάδες. Κατά την περίοδο Ιανουαρίου – Ιουλίου 2017 εκδόθηκαν 3.362 άδειες οικοδομής σε σύγκριση με 3.053 την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους. Η συνολική αξία των αδειών αυτών αυξήθηκε κατά 49,2% και το συνολικό εμβαδόν κατά 41,6%. Ο αριθμός των οικιστικών μονάδων παρουσίασε αύξηση της τάξης του 39,7%.

Εμπόριο

7. Ο Δείκτης Αξίας Κύκλου Εργασιών Λιανικού Εμπορίου, σύμφωνα με προκαταρκτικές εκτιμήσεις, για τον μήνα Ιούλιο 2017 αυξήθηκε κατά 3,1% σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους και έφτασε στις 102,6

μονάδες (βάση 2010=100). Για την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2017, ο δείκτης υπολογίζεται ότι σημείωσε αύξηση 5,0% σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2016.

8. Ο Δείκτης Όγκου Κύκλου Εργασιών Λιανικού Εμπορίου για τον μήνα Ιούλιο 2017 αυξήθηκε κατά 6,9% σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους και έφτασε στις 107,6 μονάδες (βάση 2010=100). Για την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2017 ο δείκτης υπολογίζεται ότι σημείωσε αύξηση 4,8% σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2016.

Εξωτερικό εμπόριο

9. Με βάση προκαταρκτικές εκτιμήσεις για το εξωτερικό εμπόριο για τον Αύγουστο 2017, οι συνολικές εισαγωγές/ αφίξεις ήταν €574,3 εκατ., ενώ οι συνολικές εξαγωγές/αποστολές ήταν €247,5 εκατ.. Για το σύνολο της περιόδου Ιανουαρίου-Αυγούστου 2017 το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο είναι αυξημένο κατά 2,2% σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο και ανήλθε στα €2.8 δις.

Εγγραφές οχημάτων

10. Κατά το ενιάμηνο του 2017, οι συνολικές εγγραφές οχημάτων αυξήθηκαν κατά 29,4% και έφτασαν στις 32.833, σε σύγκριση με 25.375 κατά την ίδια περίοδο του 2016.

Οι εγγραφές επιβατηγών σαλούν αυτοκινήτων αυξήθηκαν κατά 29,3% και έφτασαν στις 27.140, σε σύγκριση με 20.991 το πρώτο ενιάμηνο του 2016.

Βιομηχανία

11. Ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών Βιομηχανίας για τον μήνα Ιούνιο 2017 ανήλθε στις 91,8 μονάδες (βάση 2010=100), σημειώνοντας αύξηση 12,0% σε σύγκριση με τον Ιούνιο 2016. Για την περίοδο Ιανουαρίου – Ιουνίου 2017, ο δείκτης παρουσίασε αύξηση 12,9% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου χρόνου. Στον τομέα της Μεταποίησης, τον Ιούνιο 2017 ο δείκτης έφτασε τις 93,6 μονάδες, δηλαδή σημείωσε αύξηση 9,5% σε σύγκριση με τον Ιούνιο 2016.

12. Ο Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής για τον μήνα Ιούλιο 2017 ανήλθε στις 102,8 μονάδες (βάση 2010=100), σημειώνοντας αύξηση 6,5% σε σύγκριση με τον Ιούλιο 2016. Για την περίοδο Ιανουαρίου – Ιουλίου 2017, ο δείκτης παρουσίασε άνοδο 6,3% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου χρόνου. Στον τομέα της Μεταποίησης, τον Ιούλιο 2017 ο δείκτης έφτασε τις 97,3 μονάδες, δηλαδή σημείωσε αύξηση 9,6% σε σύγκριση με τον Ιούλιο του 2016.

Πετρελαιοειδή

13. Οι ολικές πωλήσεις πετρελαιοειδών κατά τον μήνα Αύγουστο 2017 σημείωσαν μείωση 3,3% σε σύγκριση με τον προηγούμενο μήνα. Συγκεκριμένα, πτώση σημειώθηκε στις προμήθειες Πετρελαίου σε πλοία, καθώς και στις πωλήσεις Ασφάλτου, Πετρελαίου Κίνησης, Ελαφρού Μαζούτ, Ακάθαρτου Πετρελαίου και Βενζίνης. Αντίθετα, άνοδος παρατηρήθηκε στις πωλήσεις Καθαρού Πετρελαίου, Βαρέος Μαζούτ και Υγραερίου. Τα ολικά αποθέματα πετρελαιοειδών στο τέλος του μήνα αυξήθηκαν κατά 18,8% σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα.

Κατά την περίοδο Ιανουαρίου – Αυγούστου 2017, οι ολικές πωλήσεις πετρελαιοειδών σημείωσαν άνοδο 3,3% σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους.

Πωλητήρια έγγραφα ακινήτων

14. Με βάση τα στατιστικά στοιχεία που δημοσιεύονται από το Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, συνεχίζεται και για το Σεπτέμβριο η αύξηση στις συναλλαγές ακίνητης ιδιοκτησίας. Συγκεκριμένα για το ενιάμηνο του 2017, οι καταθέσεις αγοραπωλητηρίων εγγράφων είναι αυξημένες κατά 19%, τα οποία ανήλθαν στις 5.523. Επιπρόσθετα, έγιναν 9.408 μεταβιβάσεις που αφορούσαν 11.080 τεμάχια για την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2017 σε σχέση με 9.129 μεταβιβάσεις και 10.994 τεμάχια για την αντίστοιχη περσινή περίοδο. Η δηλωμένη αξία των πιο πάνω συναλλαγών για το ενιάμηνο του 2017 ανήλθε στα €2.537,7 εκατ. σε σχέση με €2.591,6 εκατ. για την αντίστοιχη περίοδο του 2016.

Επίπεδο τιμών

15. Ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή το Σεπτέμβριο 2017 αυξήθηκε κατά 0,1%, σε σχέση με το Σεπτέμβριο του 2016, ενώ σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα μειώθηκε κατά 0,8%. Για την περίοδο Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου 2017, σημειώθηκε αύξηση 0,9% σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο.

Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας, Σεπτέμβριος 2017

Τον Σεπτέμβριο 2017 το οικονομικό κλίμα παρουσίασε βελτίωση με τον Δείκτη Οικονομικής Συγκυρίας (ΔΟΣ) να αυξάνεται κατά 4,1 μονάδες (115,0) σε σύγκριση με τον Αύγουστο 2017 (110,9). Η αύξηση οφείλεται κυρίως στην καλύτερευση του επιχειρηματικού κλίματος στις υπηρεσίες, ως αποτέλεσμα σημαντικής αναθεώρησης προς τα πάνω των προσδοκιών των επιχειρήσεων για τον κύκλο εργασιών τους το επόμενο τρίμηνο. Η οριακή βελτίωση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης είχε μικρή επίδραση στην αύξηση του ΔΟΣ.

Αν και το κλίμα στις υπηρεσίες βρίσκεται σε πολύ ψηλότερα επίπεδα συγκριτικά με τους υπόλοιπους τομείς, χαρακτηρίζεται από εντονότερη μεταβλητότητα, ίσως λόγω μεγαλύτερης αβεβαιότητας αλλά και ετερογένειας στις δραστηριότητες του τομέα. Η μικρή καλύτερευση του καταναλωτικού κλίματος συνδέεται με πιο αισιόδοξες εκτιμήσεις για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών και με λιγότερο αρνητική στάση των καταναλωτών προς την αποταμίευση.

Το κλίμα στο λιανικό εμπόριο παρέμεινε αμετάβλητο, αφού η χειροτέρευση στις απαντήσεις για τις τρέχουσες πωλήσεις, αντισταθμίστηκε από ευνοϊκότερες απαντήσεις για τα αποθέματα και θετικότερες εκτιμήσεις για τις μελλοντικές πωλήσεις. Το κλίμα στις κατασκευές δεν σημείωσε μεταβολή, αφού οι βελτιωμένες εκτιμήσεις για την απασχόληση αντισταθμίστηκαν από δυσμενέστερες αξιολογήσεις για τα υπό εξέλιξη έργα.

Νομισματικές και Χρηματοοικονομικές Στατιστικές

Με βάση τα στοιχεία της έκδοσης της ΚΤΚ «**Νομισματικές και Χρηματοοικονομικές Στατιστικές, Αύγουστος 2017**», οι συνολικές καταθέσεις παρουσίασαν καθαρή αύξηση €427,0 εκατ., σε σύγκριση με καθαρή αύξηση €513,4 εκατ. τον Ιούλιο 2017. Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής ανήλθε στο 3,7%, σε σύγκριση με 4,7% τον Ιούλιο 2017. Το υπόλοιπο των καταθέσεων τον Αύγουστο 2017 έφθασε στα €49,1 δισ.

Τα συνολικά δάνεια τον Αύγουστο 2017 παρουσίασαν καθαρή μείωση €107,0 εκατ., σε σύγκριση με καθαρή μείωση €358,7 εκατ. τον Ιούλιο 2017. Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής έφθασε στο -2,1%, σε σύγκριση με -1,1% τον Ιούλιο 2017. Το υπόλοιπο των δανείων τον Αύγουστο 2017 ανήλθε στα €52,9 δισ.

Οι κυριότερες εξελίξεις επιτοκίων που αφορούν νέες συμβάσεις καταθέσεων και δανείων, περιλαμβανομένων των συμβάσεων οι οποίες έτυχαν επαναδιαπραγμάτευσης, συνοψίζονται ως εξής:

Επιτόκια Καταθέσεων

- Το επιτόκιο για καταθέσεις προθεσμίας έως ενός έτους από νοικοκυριά παρουσίασε αύξηση στο 1,29%, σε σύγκριση με 1,26% τον προηγούμενο μήνα.
- Το αντίστοιχο επιτόκιο για καταθέσεις από μη χρηματοδοτικές εταιρείες επίσης σημείωσε άνοδο στο 1,42%, σε σύγκριση με 1,38% τον προηγούμενο μήνα.

Επιτόκια Δανείων

- Το επιτόκιο που αφορά καταναλωτικά δάνεια κατέγραψε αύξηση στο 4,48%, σε σύγκριση με 4,22% τον προηγούμενο μήνα.
- Το επιτόκιο που αφορά δάνεια για αγορά κατοικίας υποχώρησε στο 2,68%, σε σύγκριση με 2,75% τον προηγούμενο μήνα.
- Το επιτόκιο που αφορά δάνεια προς μη χρηματοδοτικές εταιρείες για ποσά μέχρι €1 εκατ. παρουσίασε πτώση στο 3,91%, σε σύγκριση με 4,03% τον προηγούμενο μήνα. Το επιτόκιο που αφορά δάνεια προς μη χρηματοδοτικές εταιρείες για ποσά άνω του €1 εκατ. αυξήθηκε στο 3,87%, σε σύγκριση με 3,63% τον προηγούμενο μήνα.

Δείκτης Οικονομικής Συγκυρίας στην Ευρωζώνη

Σύμφωνα με τα στοιχεία της έκθεσης της Γενικής Διεύθυνσης Οικονομικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ο δείκτης οικονομικού κλίματος κατέγραψε ουσιαστική ενδυνάμωση για το μήνα Σεπτέμβριο, ενώ θετικά ήταν τα στοιχεία για όλους τους κλάδους εκτός από τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. Ειδικότερα, ο δείκτης οικονομικού κλίματος στην Ευρωζώνη και την ΕΕ διαμορφώθηκε στις 113 μονάδες τον Σεπτέμβριο από 111,9 μονάδες τον Αύγουστο, συνεχίζοντας την του ανοδική τάση.

Άνοδος καταγράφηκε σε όλες τις μεγάλες οικονομίες της Ευρωζώνης, κυρίως στην Ολλανδία (+1,9 μονάδες) και την Ιταλία (+1,8 μονάδες) και ακολουθούν η Ισπανία (+0,6 μονάδες), η Γερμανία (+0,5 μονάδες) και η Γαλλία (+0,4 μονάδες). Για την Κύπρο ο δείκτης οικονομικής συγκυρίας διαμορφώθηκε στις 113,5 μονάδες από 110,7 μονάδες που ήταν τον Αύγουστο.

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Με βάση την τελευταία έκδοση της ΕΚΤ «Economic Bulletin, Issue 6/2017»¹⁶, στο οποίο συμπεριλαμβάνονται οι τελευταίες εξελίξεις και οικονομικά δεδομένα μέχρι τον Ιούλιο, αναφέρεται ότι «η οικονομική επέκταση, η οποία επιταχύνθηκε πέραν του αναμενόμενου κατά το πρώτο εξάμηνο του 2017, εξακολουθεί να είναι ισχυρή και ευρείας βάσης στις επιμέρους χώρες και τομείς. Ταυτόχρονα, η πρόσφατη μεταβλητότητα της συναλλαγματικής ισοτιμίας αποτελεί πηγή αβεβαιότητας, η οποία απαιτεί παρακολούθηση όσον αφορά τις πιθανές επιπτώσεις της στις μεσοπρόθεσμες προοπτικές για τη σταθερότητα των τιμών».

Με βάση τις μακροοικονομικές προβλέψεις των εμπειρογνομόνων της ΕΚΤ για την Ευρωζώνη του Σεπτεμβρίου 2017, προβλέπεται αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ κατά 2,2% το 2017, 1,8% το 2018 και 1,7% το 2019. Αντίστοιχα για το επίπεδο τιμών, προβλέπεται ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού βάσει του Εναρμονισμένου ΔΤΚ 1,5% το 2017, 1,2% το 2018 και 1,5% το 2019.

Για το δημοσιονομικό μέρος, το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ευρωζώνης προβλέπεται ότι θα μειωθεί περαιτέρω στη διάρκεια του χρονικού ορίζοντα προβολής (2017-19) λόγω της βελτίωσης των κυκλικών συνθηκών και της μείωσης των δαπανών για τόκους. Σύμφωνα με τις μακροοικονομικές προβλέψεις, «προβλέπεται μείωση του λόγου του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης στη ζώνη του ευρώ από 1,5% του ΑΕΠ το 2016 σε 0,9% του ΑΕΠ το 2019. Ωστόσο, τα διαρθρωτικά ελλείμματα δεν υποχωρούν, παρά την ευνοϊκή δυναμική της ανάπτυξης».

Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

Σύμφωνα με τη δήλωση συμπερασμάτων της αποστολής του ΔΝΤ στην Κύπρο για το 2017 στο πλαίσιο του άρθρου IV, η ανάκαμψη της κυπριακής οικονομίας χαρακτηρίζεται «εντυπωσιακή σε σχέση με την κρίση του 2012/13», Αναγνωρίζεται η προσπάθεια προς την κατεύθυνση διόρθωσης αλλά και επίτευξης των στόχων μέσα από τις μεταρρυθμίσεις που έγιναν τόσο κατά την περίοδο του ΠΟΠ αλλά και μετά, υπάρχουν όμως μεγάλοι κίνδυνοι οι οποίοι μπορεί να αποτελέσουν, σε περίπτωση υλοποίησής τους, απειλή για την περαιτέρω εδραίωση των όσων έχουν επιτευχθεί τα τελευταία χρόνια. Συγκεκριμένα παρόλο που έχουν επιτευχθεί πολλά, υπάρχουν σημαντικά απομεινάρια από τον προηγούμενο φαύλο κύκλο (boom-bust cycle) τα οποία πρέπει να εξαλειφθούν (ΜΕΔ και ψηλό ιδιωτικό χρέος).

Αναφέρεται ότι «η ανάπτυξη του ΑΕΠ επιταχύνθηκε για τρία συνεχή έτη, η ανεργία ακολουθεί πτωτική τάση, το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών έχει σμικρυνθεί απότομα σε συνδυασμό με βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των τιμών στο εξωτερικό, το δημοσιονομικό ισοζύγιο έχει μετατραπεί από μεγάλο έλλειμμα σε μικρό πλεόνασμα, η έκτακτη τραπεζική ρευστότητα έχει αποπληρωθεί πλήρως, οι τραπεζικές καταθέσεις αυξάνονται και οι τιμές ακινήτων έχουν αρχίσει να αυξάνονται

¹⁶ <https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/html/eb201706.en.html>

μετά από μια μεγάλη διόρθωση. Τα αποτελέσματα υποστηρίχθηκαν από γενικά συνετές μακροοικονομικές και χρηματοοικονομικές πολιτικές και πρόοδο στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες έκαναν κατορθωτό για το κράτος να έχει πρόσβαση στις διεθνείς αγορές με ολοένα και καλύτερους όρους, κάτι που συνοδεύθηκε από μια σειρά από αναβαθμίσεις του αξιόχρεου του, το οποίο τώρα βρίσκεται κοντά στην επενδυτική βαθμίδα».

World Economic Outlook, Οκτώβρης 2017

Το ΔΝΤ εκτιμά ότι ο ρυθμός ανάπτυξης της κυπριακής οικονομίας θα ανέλθει στο 3,4% του ΑΕΠ το 2017 σε σχέση με 2,5% με τις προβλέψεις του Απριλίου 2017. Για το 2018, το ΔΝΤ προβλέπει ρυθμό ανάπτυξης 2,6% σε σχέση με 2,3% με τις προηγούμενες προβλέψεις του Απριλίου. Παράλληλα το ΔΝΤ προβλέπει ότι ο ρυθμός ανάπτυξης θα ανέλθει στο 2,2% μέχρι το 2022.

Επιπρόσθετα, το ΔΝΤ προβλέπει άνοδο του πληθωρισμού κατά 0,8% το 2017, κατά 0,7% το 2018 και κατά 2% μέχρι το 2022. Στις προβλέψεις Απριλίου 2017 το ΔΝΤ εκτιμούσε ότι ο πληθωρισμός θα έφτανε στο 1,5% και στο 1,4% το 2017 και το 2018 αντίστοιχα.

Για την ανεργία, από το 13% που ήταν το 2016 προβλέπεται να υποχωρήσει στο 11,8% φέτος και στο 10,7% το 2018.

Το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών εκτιμάται στο 3,8% το 2017 από 5,3% που έκλεισε το 2016, ενώ για το 2018 εκτιμάται στο 2,7%.

Διαδικασία Μακροοικονομικών Ανισορροπιών 2015

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ										
Κατηγορία Δείκτη	Περιγραφή Δείκτη	Όρια	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ	Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-4% μέχρι 6% του ΑΕΠ	-11,7	-11,5	-7,7	-7,1	-5	-5,1	-4,1	-4,2
	Καθαρή ΔΕΘ	-35% του ΑΕΠ	-100,3	-111,2	-129,9	-129,2	-138,9	-147,3	-130,3	-125,4
	Πραγματική Σταθμισμένη Ισοτιμία	Ευρώ +/-5%, Εκτός Ευρώ +/-11%	3,5	0,0	-3,0	-5,9	-0,8	-1,7	-6,2	-6,6
	Μερίδια Εξαγωγών	-6%	-9,0	-15,7	-11,2	-21,5	-14,6	-23,7	-16,8	-6,64
	Μοναδιαίο Εργατικό Κόστος	Ευρώ +9%, Εκτός Ευρώ +12%	12,4	10,6	9,4	3,1	-2,3	-7,8	-10,5	-6,3
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ	Δείκτης Τιμών Κατοικιών	+6%	-6,6	-7,6	-4,5	-5,4	-4,1	-1,3	2,9	1,4
	Δανειοδοτική Ροή προς Ιδιωτικό Τομέα	+14%	7,9	13,2	13,0	15,5	-11,7	0,2	4,4	μη διαθ.
	Χρέος Ιδιωτικού Τομέα	+133%	306,0	315,6	321,6	327,4	340,9	354,3	353,7	μη διαθ.
	Δημόσιο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	+60%	53,4	55,8	65,2	79,3	102,2	107,1	107,5	107,8
	Ποσοστό Ανεργίας	+10%	4,3	5,1	6,5	8,7	11,9	14,6	15,7	14,7
	Σύνολο Υποχρεώσεων Χρηματοπιστωτικού Τομέα	+16,5%	11,6	8,4	-6,1	6,3	-15,0	-3,5	2,8	μη διαθ.
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ/ ΑΝΕΡΓΙΑ	Ποσοστό συμμετοχής, % του συνολικού πληθυσμού ηλ. 15-64	-0,2 π.μ.	0,0	-0,3	-0,1	0,5	0,0	0,8	0,4	-0,5
	Ποσοστό μακροχρόνια άνεργων, % του ενεργού πληθυσμού ηλ. 15-74	0,5 π.μ.	-0,3	0,6	1,1	3,0	4,8	6,1	3,2	-0,3
	Ποσοστό άνεργων νέων, % του ενεργού πληθυσμού ηλ. 15-24	2 π.μ.	3,8	6,4	13,4	13,9	22,3	13,6	5,1	-9,8

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: Μεσοπρόθεσμος Δημοσιονομικός Στόχος

Δημοσιονομικό Υπόλοιπο και επιδράσεις του κύκλου της οικονομίας				
Σε εκατομμύρια ευρώ ή σε %	2017		2018	
	Πρωτογενές υπόλοιπο	Γενικό υπόλοιπο	Πρωτογενές υπόλοιπο	Γενικό υπόλοιπο
	+ Πλεόνασμα / - έλλειμμα		+ Πλεόνασμα / - έλλειμμα	
Υπόλοιπο προηγούμενου έτους ²	529	64	651	177
Μείωση στο μερίδιο πλεονάσματος της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου για το 2015	-34	-34	-10	-10
Μέρισμα ΑΤΗΚ	-24	-24	-10	-10
Μείωση/ κατάργηση φόρου ακίνητης ιδιοκτησίας	-43	-43	-10	-10
Μείωση/ κατάργηση έκτακτης εισφοράς στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα	-79	-79	0	0
Μείωση εισπράξεων ΦΠΑ λόγω νέας Οδηγίας ²	-20	-20	-20	-20
Μείωση Έκτακτης Αμυντικής Εισφοράς (μειωμένα επιτόκια)	-12	-12	0	0
Προσαυξήσεις στο δημόσιο τομέα/ προσλήψεις και προαγωγές ²	-43	-43	-30	-30
Πρόσληψη οπλιτών (επιπρόσθετο κόστος με 2016)	-42	-42	-7	-7
Επενδύσεις ²	-68	-68	-21	-21
Άλλα ποσά από ΣΠΔΠ ²	-31	-31	-10	-10
Αύξηση τόκων ²	δ/ι	-8	δ/ι	-72
Επίδραση οικονομικής ανάπτυξης ¹	440	440	372	372
Τελικό Υπόλοιπο	573	100	905	359
% του ΑΕΠ	3,0	0,5	4,6	1,8
Υπόλοιπο σύμφωνα με Προϋπολογισμό 2018	651	177	734	189
% του ΑΕΠ	3,5	0,9	3,8	1,0
Επίδραση παραγωγικού κενού στους υπολογισμούς του Προϋπολογισμού 2018				
	2017		2018	
ΔΑΤ - κυκλικά διορθωμένο υπόλοιπο ³	604	131	622	77
Ε. Επιτροπή- κυκλική διόρθωση ⁴	-74	-74	-192	-192
Ε. Επιτροπή - κυκλικά διορθωμένο υπόλοιπο	577	103	542	-3
Κυκλική διόρθωση (πρόσφατα στοιχεία) ⁵	-230	-230	-278	-278
Κυκλικά διορθωμένο υπόλοιπο	421	-53	456	-89
Προϋπολογισμός 2018 - κυκλική διόρθωση	-46	-46	-144	-144
Προϋπολογισμός 2018 - κυκλικά διορθωμένο υπόλοιπο	605	131	590	45
Μέσος όρος - κυκλικά διορθωμένο υπόλοιπο	552	78	553	8
Σημειώσεις				
1. Η επίδραση της οικονομικής ανάπτυξης υπολογίστηκε με δημοσιονομικό πολλαπλασιαστή 0.49				
2. Πηγή στοιχείων Κρατικός Προϋπολογισμός 2018				
3. Υπολογισμός με βάση στοιχεία από το World Economic Outlook, Οκτώβριος 2017				
4. Στοιχεία από αξιολόγηση Προγράμματος Σταθερότητας 2017 https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/13_cy_sp_assessment.pdf				
5. Το παραγωγικό κενό υπολογίστηκε στο 0,8% για το 2017 και 2% για το 2018, με ονομαστικό ρυθμό ανάπτυξης 3,3% και 3,1% αντίστοιχα. Γίνεται υπόθεση εργασίας ότι η διαφορά στις εκτιμήσεις του ονομαστικού ρυθμού μεταβολής του ΑΕΠ θα αυξήσει αποκλειστικά το παραγωγικό κενό.				
Ονομαστικό ΑΕΠ βάσει Κρατικού Προϋπολογισμού 2018				
	Έτος	ΑΕΠ	Μεταβολή	
	2016	17.901		
	2017	18.799	5,0%	
	2018	19.558	4,0%	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4: Αποταμίευση νοικοκυριών

Ποσοστό αποταμίευσης νοικοκυριών Vs Ποσοστό ηλικιακής εξάρτησης																					
Μικτή αποταμίευση ως % του μικτού διαθέσιμου εισοδήματος & άτομα ηλικίας πέραν των 65 ως % ατόμων ηλικίας εργασίας (άτομα 15-65 ετών)																					
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Μέσος όρος	Ποσοστό εξάρτησης ηλικιωμένων ατόμων 2016	ΜΟΑ ως % του ΠΗΑ *	
Γερμανία	15,6	15,2	15,7	15,8	16,2	16,2	16,2	16,3	16,7	17,1	16,8	16,8	16,5	16,4	16,3	16,7	17,0	16,3	32,0	24,00	
Ευρωζώνη 19	13,8	13,1	13,7	14,2	14,3	14,2	13,3	13,0	12,9	13,2	14,5	13,2	12,8	12,3	12,5	12,5	12,3	13,3	30,6	19,13	
Ιρλανδία	6,1	2,7	7,1	5,6	6,9	8,2	9,0	7,6	6,6	10,3	14,3	12,2	9,5	11,8	10,3	10,9	10,7	8,8	20,4	11,07	
Ηνωμένο Βασίλειο	7,6	9,0	9,9	9,1	8,4	7,2	6,5	6,2	6,8	5,4	9,3	11,0	8,9	8,3	6,7	6,8	6,5	7,8	27,9	10,88	
Πορτογαλία	11,4	10,5	11,0	10,9	10,0	10,0	9,2	8,1	7,0	6,8	10,4	9,2	7,5	7,7	7,8	5,2	4,4	8,6	31,8	12,67	
Κύπρος	8,4	7,1	6,6	3,7	5,7	7,9	10,7	10,8	5,9	4,8	8,9	6,7	6,4	3,6	-3,3	-7,9	-5,7	4,7	22,1	6,06	
Το μικτό ποσοστό αποταμίευσης των νοικοκυριών (συμπεριλαμβανομένων μη κερδοσκοπικών οργανισμών που παρέχουν υπηρεσίες σε νοικοκυριά) ορίζεται ως η μικτή αποταμίευση (ESA 2010 κωδικός B8G) διαφερόμενο από το μικτό διαθέσιμο εισόδημα (B6G), με το τελευταίο να αναπροσαρμόζεται με την αλλαγή στην καθαρή θέση των αποθεματικών των συνταξιοδοτικών ταμείων των νοικοκυριών (D8net). Η μικτή αποταμίευση είναι μέρος του μικτού εισοδήματος που δεν καταλήγει ως τελική κατανάλωση.																					
Πηγή στοιχείων	Eurostat				Τελευταία ενημέρωση				10.10.2017												
Σύνδεσμος πίνακα	Αποταμίευση νοικοκυριών				http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&rcode=tsdc240																
	Ποσοστό ηλικιακής εξάρτησης				http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en																
*	Συνολικό μέσο ποσοστό αποταμίευσης (ΜΟΑ) ως % του Πληθυσμού σε ηλικία εργασίας (ΠΗΕ)																				